Ազգ
AZG
armenian newspaper

Հոկտեմբեր 7
1992
Չորեքշաբթի

օրաթերթ
Բ տարի, թիվ 103 (195)
գինը 2 ռ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 CPIRI SU

Եռակողմ համաձայնագիր Հայաստանի, Իրանի եւ Ադրբեջանի միջեւ

Իրանի վագոնները կանցնեն Հայաստանի տարածքով

Երեկ Հայաստանի արտգործնախարարությունում ստորագրվեց եռակողմ համաձայնագիր Հայաստանի եւ Իրանի Իսլամական Հանրապետությունների, ինչպես նաեւ Ադրբեջանի միջեւ, որը վերջինս ստորագրել էր Նախիջեւանի տարածքում տեղի ունեցած նախնական բանակցությունների ընթացքում: Հայկական կողմից համաձայնագիրը ստորագրեցին տրանսպորտի եւ հաղորդակցության նախարար Հենրիկ Քոչինյանը, իսկ Իրանի կողմից՝ տրանսպորտի եւ ճանապարհների նախարար Սայիդ Նեժադը: Ըստ այդ համաձայնագրի, Ադրբեջանի տարածքում հավաքված Իրանի Իսլամական Հանրապետության 2700 վագոնները Մեղրի-Ջուլֆա երկաթգծով կուղարկվեն Իրան: Առայժմ տարվում են երկաթուղու վնասված հատվածների վերանորոգման աշխատանքներ, որից հետո այն կսկսի գործել:

Պրն. Քոչինյանը մեզ հետ զրույցում հերքեց զանգվածային լրատվության միջոցների այն հաղորդումը, թե իբր հայ-իրանական-ադրբեջանական բանակցությունները ձախողվել են: ■

Հայաստանի ԱԳՆ-ն ընդդեմ «Ազգ»-ի հրապարակման

Երեկ կայացած բրիֆինգի ընթացքում արտգործնախարարության մամուլի կենտրոնի ղեկավարը հայտարարեց, թե «Ազգ» թերթում տպագրված «Արհամարհված» նախարարությունը...» հոդվածը կրում է սկանդալային բնույթ, եւ նրանում շոշափված մի շարք հարցեր իբր չեն համապատասխանում իրականությանը: Մեր խնդրանքով մամուլի կենտրոնի ղեկավարը պարտավորվեց այսօր գրավոր ներկայացնել այդ հայտարարության տեքստը: ■

Լաչինի միջանցքը մնում է հայկական ուժերի վերահսկողության տակ

«Թուրան» գործակալությունը «զարգացնում է հարձակումը»

Ինչպես տեղեկացնում է Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունը, Լաչինի մարդասիրական միջանցքի մատույցներում համառ մարտերը շարունակվում են: Երկու կողմերն էլ կորուստներ են կրում: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհն առաջվա պես վերահսկվում է ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի կողմից:

Մինչդեռ ադրբեջանական «Թուրան» գործակալությունը, հերթական անգամ ցանկալին ներկայացնելով որպես իրական, տեղեկացնում է, թե իբր երեկ առավոտյան ադրբեջանական կազմավորումները, զարգացնելով հարձակումը, Քելբաջարի շրջանի կողմից մտել են Լաչին շրջկենտրոնը եւ այնտեղ *«բարձրացրել Ադրբեջանի դրոշը»*: Այդ գործակալության «տվյալների» համաձայն, ադրբեջանական կազմավորումները վերահսկում են նաեւ Գորիս-Ստեփանակերտ ճանապարհը, իսկ մարտերն ընթանում են Լաչինից արեւելք:

Այս առթիվ ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի պետնախարարության ղեկավար Մարսել Պետրոսյանը հայտարարել է, որ նման տեղեկությունները ճշմարտության հետ ոչ մի կապ չունեն: Ավելին, ասել է նա, համառ մարտերից հետո ադրբեջանական կազմավորումներն ավելի քան 10 կիլոմետր ետ են շպրտվել մարդասիրական միջանցքի գոտուց: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհն առաջվա պես գտնվում է ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի հսկողության տակ, եւ ճանապարհով շարունակում են Ղարաբաղ հասցվել մարդասիրական բեռներ: Նույն տեղեկությունը հաղորդեցին նաեւ Գորիս քաղաքի գործկոմից՝ ավելացնելով, որ ժամը 18-ի դրությամբ Լաչին շրջկենտրոնն ու ճանապարհն ամբողջովին գտնվում էին հայկական ջոկատների վերահսկողության տակ, իսկ միջանցքի մատույցներում մարտերը շարունակվում էին երկուստեք կորուստներով:

Զարմանալի է միայն այն թեթեւությունը, որով Ադրբեջանի զանգվածային լրատվական միջոցներն իրականացնում են այն գործողությունները, որոնք չի հաջողվում բանակին: Միայն թե նման «համագործակցությունն ու փոխօգնությունը» առայժմ արդյունքներ չեն տալիս: Դրա ապացույցն է հենց թեկուզ միայն այն, որ վերջերս նույն «Թուրան» գործակալությունը խանդավառ արտահայտություններով շտապել էր հայտարարել, թե ադրբեջանական կազմավորումները Ամիրանլարի հենակետերից գրոհել եւ գրավել են Մարտունին:

Ա. Բ.

Գների աճը հնարավոր է կասեցնել

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը հուսով է, որ մինչեւ տարվա վերջ կհաջողվի կասեցնել գների աճը, ինչպես նաեւ արտադրության անկումը: Այդ մասին նա հայտարարեց 15 րոպեանոց մամուլի ասուլիսում, Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի նիստի ընդմիջման ժամանակ: Բ. Ելցինը նշեց, որ սեպտեմբերին արտադրության տեմպերը օգոստոսի համեմատ աճել են 3 տոկոսով: Նախագահը կողմ արտահայտվեց իրավական նորմեր մտցնելուն, որոնք կպարտադրեն ձեռնարկություններին ամբողջ վալյուտան վաճառել պետությանը, ոչ թե *«արտահանել այն արտասահման»*: Ընդ որում, նա «արհեստական» անվանեց ռուբլու ներկա կուրսը:

Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի Սահմանադրական դատարան ներկայանալու Գորբաչովի հրաժարականին, Բ. Ելցինն ասաց, թե նախկին խորհրդային նախագահը, *«որպես Ռուսաստանի քաղաքացի, անհարգալից վերաբերմունք է դրսեւորում Սահմանադրական դատարանի նկատմամբ»*: ■

Ռուսաստանի դիտորդները գնդակոծության տակ

Գորիսի ու Կապանի շրջանները շարունակում են հրետակոծվել

Երեկ առավոտյան Ադրբեջանի Քելբաջարի շրջանի տարածքից գնդակոծվել են Վարդենիսի շրջանի սահմանամերձ բնակավայրերը, այդ թվում Վերին Շորժա գյուղը: Միաժամանակ գյուղը հրետակոծվել է տանկերից եւ հրետանուց: Գյուղի վրա 4 արկ է ընկել: Ռուսաստանի 13 դիտորդները, որոնք այդ ժամանակ գտնվում էին Սոդքի ոսկու հանքերի տարածքում, անմիջապես մեկնել են կրակի գոտի: Այս մասին, հենվելով Վարդենիսի շրջանի պարետատնից ստացված տեղեկությունների վրա, հայտնում է «Նոյյան տապան» գործակալությունը:

Երեկ եւ նախորդ գիշեր լարված է եղել իրադրությունը նաեւ Հայաստանի հարավային շրջանների սահմանամերձ գոտիներում: Այսպես, հոկտեմբերի 5-ի երեկոյան Ադրբեջանի Զանգելանի շրջանի տարածքից հեռահար հրետանուց եւ տանկերից հրետակոծվել է Կապանի շրջանի սահմանամերձ Ներքին Հանդ գյուղը: Հայկական կողմից տուժածներ չեն եղել: Երեկ օրվա ընթացքում տանկերից եւ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծվել են Գորիսի եւ Կապանի շրջանների սահմանամերձ բնակավայրերն ու հայկական պաշտպանական դիրքերը: Միայն Գորիսի շրջանի Տեղ գյուղում զոհվել է մեկ եւ վիրավորվել վեց մարդ: Հայաստանի պաշտպանության նախարարության տվյալների համաձայն, Սիսիանի շրջանի սահմանի ուղղությամբ նկատվում են ադրբեջանական բանակի մարտական տեխնիկայի եւ կենդանի ուժի մեծ կուտակումներ:

Երեկ եւ նախորդ գիշեր իրավիճակն անհանգիստ է եղել նաեւ Հայաստանի սահմանամերձ մյուս շրջաններում: Հոկտեմբերի 5-ի երեկոյան Ադրբեջանի Թովուզի եւ Ղազախի շրջանների տարածքից գնդակոծվել են Տաուշի շրջանի Ներքին Կարմիրաղբյուր եւ Այգեպար գյուղերը: Ինչպես հայտնում են Տաուշի շրջանի գործկոմից, Ռուսաստանի 12 դիտորդներ արդեն անցել են իրենց պարտականությունների կատարմանը: Սպասվում է եւս 8 դիտորդների ժամանումը շրջան: ■

Ժամկետը լրացավ. դիտորդները չեն ժամանում Հայաստան...

Դեռեւս Հայաստան չեն ժամանել Ուկրաինայի, Բելառուսի եւ Ղազախստանի ռազմական դիտորդները: Այդ մասին երեկ «Սնարք»-ի թղթակցին հաղորդեցին Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունում: Սոչիի համաձայնագրի իրականացման մեխանիզմի մասին Մոսկվայում կնքված արձանագրության համաձայն, դիտորդները պետք է հայ-ադրբեջանական սահման եւ Լեռնային Ղարաբաղ ժամանեին մինչեւ հոկտեմբերի 6-ը: Սակայն ինչպես հայտնի դարձավ «Սնարք» գործակալությանը, Ուկրաինայի եւ Բելառուսի դիտորդները կարող են ժամանել միայն այն բանից հետո, երբ այդ հանրապետությունների խորհրդարանները համապատասխան որոշում ընդունեն: Ղազախստանի ներկայացուցիչները Հայաստան կժամանեն մոտ օրերս:

... եւ Ղարաբաղ

Հոկտեմբերի 8-ին լրանում է մոսկովյան արձանագրությամբ նախատեսված Լեռնային Ղարաբաղ դիտորդների ժամանելու ժամկետը: Ինչպես արդեն հաղորդվել է, նրանք պետք է հետեւեն կրակի դադարեցման մասին Սոչիի համաձայնագրի կատարման ընթացքին: Սակայն, ինչպես «Սնարք»-ի թղթակցին հաղորդեցին ԼՂՀ մամուլի եւ լրատվության պետնախարարությունում, Ստեփանակերտում առայժմ դիտորդներ չկան:

Միաժամանակ, ոչ պաշտոնական աղբյուրներից ստացված տեղեկությունների համաձայն, դիտորդները Լաչինի միջանցքում տիրող անհանգիստ իրավիճակի պատճառով չեն կարողանում Ղարաբաղից Հայաստան հասնել: Սակայն Հայաստանի պաշտպանության նախարարությունում այդ լուրը չհաստատեցին: ■

Աբխազները դուրս են մղում վրացիներին Գանթիադիից եւ Լեսելիձեից

Գուդաուտայից եւ Թբիլիսիից ստացված հաղորդագրության համաձայն, աբխազական ուժերը եւ Կովկասի լեռնային ժողովուրդների համադաշնության աշխարհազորայինները Վրաստանի Պետխորհրդի զինված կազմավորումներին դուրս են մղել Աբխազիայի հյուսիսում գտնվող Գանթիադի եւ Լեսելիձե բնակավայրերից:

Ինչպես հաղորդեց Աբխազիայի Գերագույն խորհրդի մամուլի կենտրոնը, աբխազները հոկտեմբերի 5-ին, ժ. 18-ի մոտ ճեղքել են վրացական զորքերի պաշտպանությունը Գանթիադիի շրջանում: Պետխորհրդի զորքերը, թողնելով ռազմական տեխնիկան, սպառազինությունը եւ զինամթերքը, փախել են Լեսելիձե ավանի կողմը, որտեղից «տենդագին» հեռացել են ծովով: Վրաց զինվորների մի մասը թաքնվել է մոտակա բնակավայրերում եւ անտառում, իսկ մի մասը փախել է Ռուսաստան: Նախնական տվյալներով, վրացական զորքերը տվել են հարյուրավոր զոհեր:

Ինչպես «ԻՖ»-ին հաղորդեցին Սոչիի քաղաքային ադմինիստրացիայի աղբյուրները, հոկտեմբերի լույս 6-ի գիշերը սահմանապահ Պսոու գետի վրայով Աբխազիայից Ռուսաստան են անցել ավելի քան 100 վրացի գվարդիականներ, որոնք կամրջի վրա կամավոր հանձնել են զենքը: Նույն աղբյուրների տվյալներով, գվարդիականները դիմել են Ռուսաստանին քաղաքական ապաստան ստանալու խնդրանքով:

Մինչդեռ, ինչպես «Սնարք»-ի թղթակցին հաղորդեցին Վրաստանի Պետխորհրդի մամուլի ծառայությունում, Գանթիադիում եւ Լեսելիձեում կան բազմաթիվ զոհեր, ավերվել են տասնյակ բնակելի շենքեր: Պետխորհրդի մամուլի ծառայությունում գտնում են, որ այդ գործողությունն իրականացվել է Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարության անմիջական աջակցությամբ, եւ ամբողջ պատասխանատվությունը դնում են աբխազ-չեչենական ծայրահեղականների, ինչպես նաեւ գեներալներ Կոնդրատեւի եւ Սիգուդկինի վրա, որոնք գտնվում են Գուդաուտայում որպես Ռուսաստանի ղեկավարության անձնական ներկայացուցիչներ: ■

Ահաբեկչական հարձակումներ Եգիպտոսում

Երեկ կեսօրին հարավային Եգիպտոսի Դայրութ շրջանում ռումբ պայթեց Կահիրե մեկնող գնացքի մեջ, սպանելով առնվազն 3 հոգու: Ըստ ոստիկանության տվյալների, մահացողների թվում է նաեւ այն անձը, որ պատրաստվում էր ռումբը գնացքից գցել ոստիկանատան վրա: Նա պատկանում էր Իսլամ ծայրահեղական կազմակերպության «Ախուան Մուսլիմին» համախմբմանը, որի մարտիկները 1981 թ. սպանել էին նախագահ Անվար Սադաթին: Վերջին շաբաթներում բազմապատկվել են պետական հիմնարկների, ոստիկանության եւ օտարերկրացիների դեմ ահաբեկչական գործողությունները Եգիպտոսում: Տակավին անցյալ շաբաթ կրակ էր բացվել Նեղոս գետի վրա երթող զբոսանավի վրա, որի մեջ էին գերմանացի զբոսաշրջիկներ: ■

Կռիվներ իրաքյան եւ թուրքական քրդերի միջեւ

Թուրք-իրաքյան սահմանագլխի երկայնքին եւ հատկապես Բարադուս շրջանում երեկ եւ նախորդ օրը ծանր բախումներ տեղի ունեցան քուրդ գյուղացիների եւ քրդական զինյալ ջոկատների միջեւ: Թեեւ քրդական բանվորական կուսակցության (PKK) կողմից երեկ հրապարակված հայտարարությունը հերքում էր նման կռիվների առկայությունը, սակայն շրջանում հաստատված օտար աղբյուրները համառորեն պնդում են, թե կռվող խմբավորումների մեջ կան տասնյակ զոհեր: ■

Ընդհատվել է սովահարների օգնության գործը

Ծանր հրաձգությունը ընդհատեց Մոգադիշոյի օդանավակայանում նպաստամատույց օդանավերի բեռնաթափման աշխատանքները: Ապօրինի ավազակաբարո ջոկատների կողմից բացված կրակահերթերի պատճառով բելգիական ու կանադական զույգ օդանավերը չհասցրին ամբողջովին դատարկել Սոմալիի սովահարների համար բերված բեռը եւ հարկադրված թռիչք վերցրին: ՄԱԿ-ի դիտորդների համաձայն, զոհեր կան եւ կողոպտիչներից, եւ պահակներից: ■

Բրազիլական ոստիկանությունը սպանել է կալանավորներին

Բրազիլական թերթերն այս օրերին առատ նյութ են տպագրում անցյալ ուրբաթ օրը երկրի ամենամեծ բանտում ըմբոստացած կալանավորների վրա կրակ բացելու փաստի մասին: Ականատեսի վկայություններով հարուստ այդ հոդվածներում խոսվում է 111 կալանավորի սպանության մասին, տպագրվում են լուսանկարներ, որոնցում դիակների վրա հստակորեն երեւում են հրազենի հետքեր: Մամուլը հատկապես անողոք մեղադրում է կառավարությանը, որ փորձել է ծածկել ոստիկանության խժդժությունները: ■

8-94

digitised by A.R.A.R.@

ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում կբարձրացվի Ղարաբաղի հարցը

Այդ մասին լրագրողներին հայտնեց Հայաստանի արտգործնախարարի տեղակալ Արման Նավասարդյանը: Երեկ կայացած ասուլիսում, անդրադառնալով ՄԱԿ-ի 47-րդ նստաշրջանում Հայաստանի պատվիրակության գործունեությանը, նա նշեց, թե մեր կողմից պատրաստվել է որոշման մի նախագիծ, որի համաձայն ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարը պետք է Արցախ ուղարկի մի պատվիրակություն՝ դիտորդների կարգավիճակով:

Այդ նախագծով առաջարկվել են նաեւ կոնկրետ խնդիրներ. կրակի դադարեցում, հաղորդակցության ճանապարհների ապաշրջափակում, զինված խմբավորումների հեռացում: Այդ ծրագրը ՄԱԿ-ում Հայաստանի ներկայացուցիչ Ալ. Արզումանյանը պետք է հանձներ Բուտրոս Ղալիին: Նա սկզբունքորեն համաձայնել է այն տեսակետին, որ Արցախի հարցը պետք է մտցվի Անվտանգության խորհուրդ՝ եւ ՄԱԿ-ը պատրաստ է զբաղվել այդ հարցով: Պրն. Նավասարդյանը ՄԱԿ-ին դիմելու քայլը համարեց ճիշտ, նշելով, որ ԵԱՀԽ-ում այդ մեխանիզմները բացակայում են, իսկ ԱՊՀ-ն ի զորու չէ Ղարաբաղի հարցը լուծել: Այդ իմաստով կարեւորվեց հատկապես ՄԱԿ-ի կողմից որոշակի մեխանիզմների օգտագործումը. ռազմական գործողությունների դադարեցման կոչ, դիտորդների ուղարկում հակամարտության գոտի, իսկ վերջում նաեւ խաղաղարար ուժերի առաքում տարածաշրջան:

Կարեւոր տեղ պետք է հատկացնել նաեւ ՄԱԿ-ի տարբեր կոմիտեներում հայկական պատվիրակության քրտնաջան եւ ամենօրյա աշխատանքին, որն անհրաժեշտ է շարունակել նաեւ հետագայում եւ հատկապես մինչեւ դեկտեմբեր ամիսն ընկած ժամանակահատվածում: ՄԱԿ-ում այժմ մշակվում է ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների հռչակագրի նախագիծ, որին պետք է անդամակցի նաեւ Հայաստանը:

Պրն. Նավասարդյանն ուշադրություն դարձրեց նաեւ ՄԱԿ-ի ֆինանսական վիճակին, ասելով, թե ֆինանսական դժվարությունների պատճառով ՄԱԿ-ը շատ հաճախ չի կարողանում կատարել իր պարտականությունները: Լրագրողներին հայտնվեց նաեւ, որ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի եւ Ր. Հովհաննիսյանի հանդիպման ժամանակ տեղեկացվել է, թե ԱՄՆ-ը Հայաստան կուղարկի 90 հազար տոննա ցորեն եւ 2,1 մլն. դոլլարի օգնություն՝ փախստականների համար:

Ա. Հ.

Հայաստանը եւ ԼՂՀ-ն պաշտոնապես հերքում են հայկական կողմում վարձկանների մասին լուրերը

«Պոստֆակտում» գործակալությունը լուրեր է տարածել, իբր ԼՂՀ-ում գործում են տեղական ինքնապաշտպանության եւ հայկական էքսպեդիցիոն կորպուսի (8000 մարդ) զինվորական ստորաբաժանումները: Գործակալությունը հայտնում է նաեւ, որ Սիրիայից, Հորդանանից, աֆրիկական երկրներից, Իտալիայից, Իսրայելից եւ Ֆրանսիայից ԼՂՀ են ժամանել երկու-երեք վաշտ վարձկաններ: Այդ մարդկանց, «ականատեսների խոսքերով», վճարում է հայկական սփյուռքը (օրը 250 դոլլար): Դրանից բացի, գործակալության պնդմամբ, «հայկական գրոհայինների» շարքերը ժամանակ առ ժամանակ համալրվում են Ռուսաստանի բանակի «վարձկաններով»: Ռուսական բանակի սպաները, համապատասխան վարձի դիմաց, գրոհայիններին ռազմական մասնագիտություններ են սովորեցնում, տանկի եւ ՀՄՄ-ի վարորդ-մեխանիկի, օպերատոր-նշանառուի, հրետանավորի եւ այլն:

«Նոյյան տապան» գործակալությունը այս լուրերը մեկնաբանելու խնդրանքով դիմեց ՀՀ պաշտպանության նախարարության լրատվական կենտրոնի ղեկավար Գեղամ Հարությունյանին: Նրա խոսքերով, Ղարաբաղում ԼՂՀ-ի ինքնապաշտպանության ուժերի հետ մեկտեղ ռազմական գործողություններին մասնակցում են կամավորներ՝ վերջին տարիներին Ղարաբաղից բռնագաղթված երիտասարդներ: Խոսելով ռուս սպաների մասին, Հարությունյանը հայտնեց, թե ՀՀ պաշտպանության նախարարությունը դիմել է Ռուսաստանի 7-րդ բանակի սպաներին՝ հայ սպաների հետ նույն պայմաններով ազգային բանակում ծառայելու առաջարկությամբ:

«Իսկ ինչ վերաբերում է ռուսական բանակի վարձկաններին, որոնք գրոհայիններին ռազմական մասնագիտություններ են սովորեցնում, ավելացրեց Գեղամ Հարությունյանը, *ապա ինչպես հայտնի է, այդպիսի բազում դեպքեր են գրանցվել Ադրբեջանում, եւ դա ԼՂՀ-ին վերագրելը ապատեղեկատվություն է, որն անշուշտ գալիս է Ադրբեջանից»:*

Ինչպես Գ. Հարությունյանը, այնպես էլ Հայաստանում ԼՂՀ ներկայացուցիչ Մանվել Սարգսյանը հերքեցին այն լուրերը, թե իբր Ղարաբաղում գործում են արտասահմանցի վարձկաններ: Մանվել Սարգսյանը նշեց, որ այդ տեղեկատվությունն ունի թուրքական վարձկաններին Ադրբեջան ուղարկելն արդարացնելու նպատակ: ■

ՀՀ արտգործնախարարը չի քննադատել Բուշին

Հայաստանի արտգործնախարարության լրատվական կենտրոնը գտնում է, թե հակառակ «Ռոյթըր» գործակալության տեղեկությունների, ՀՀ արտգործնախարար Ր. Հովհաննիսյանը չի քննադատել ոչ Ջորջ Բուշին, ոչ էլ ԱՄՆ-ի կառավարությանը: Այդ մասին երեկ տարածած հայտարարության մեջ լրատվական կենտրոնն ասում է, թե իբր «Ռոյթըր»-ին տված հարցազրույցում խոսքը միայն Ադրբեջանի եւ Հայաստանի նկատմամբ ԱՄՆ-ի հավասարեցնող քաղաքականության մասին է եղել:

Ինչ վերաբերում է ԱՄՆ-ի նախագահական ընտրություններին, ապա, ինչպես հաղորդեցին լրատվական կենտրոնում, Ր. Հովհաննիսյանը, խոսելով Միացյալ Նահանգներում ապրող հայության դիրքորոշման մասին, բնավ էլ մտադիր չի եղել միջամտել ԱՄՆ-ի ներքին գործերին: Հայաստանում հստակորեն այն կարծիքին են, որ ԱՄՆ-ի ընտրությունները այդ երկրի քաղաքացիների գործն է: ■

Ղարաբաղի շինարարները անլուծելի խնդիրների առջեւ

Գործնականում ապարդյուն են աշխատում Ղարաբաղի շինարարները: Բնակավայրերի անդադար հրետակոծումն ու ռմբակոծումը հաճախակի են ի չիք դարձնում ավերված օբյեկտները վերականգնելու նրանց ջանքերը: Ինչպես «Սնարք»-ի թղթակցին հաղորդեցին ԼՂՀ նախարարների խորհրդում, ընթացիկ տարում հանրապետությունում կատարվել է մոտ 10 միլիոն ռուբլու շինարարական աշխատանք, որը կազմում է նախատեսվածի 9 տոկոսը: Դանդաղ թափը բացատրվում է անհրաժեշտ նյութերի, վառելիքի, բանվորական ուժի սուր պակասով: Լաչինի մարդասիրական միջանցքով ստացվող շինանյութը բավարարում է Լեռնային Ղարաբաղի պահանջների մեկ երրորդը: Ընդ որում, դատարկ է հանրապետության գանձարանը, որը չի կարող ֆինանսավորել շինկազմակերպություններին: Մինչեւ այս տարեվերջ առաջին հերթին ժողկրթության եւ առողջապահության ավերված օբյեկտների վերականգնման համար անհրաժեշտ է եւս մի քանի տասնյակ միլիոն ռուբլի: Ղարաբաղն ստիպված է հույսը դնել Հայաստանի աջակցության վրա, որը վաղուց շրջափակման մեջ է: ■

Էլչիբեյը նոյեմբերի 12-ին Մոսկվայում կստորագրի ֆինանսական պայմանավորվածություն

Փաստաթուղթը, որը պետք է ստորագրվի, կոչվում է «Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի Դաշնության միացյալ դրամական համակարգի եւ դրամավարկային քաղաքականության մասին»: Այդ փաստաթղթի համաձայն, Ադրբեջանի տարածքում որպես վճարման միջոց շրջանառության մեջ կլինի ռուբլին, որի տպագրությունը կիրականացնի Ռուսաստանի Կենտրոնական բանկը, իսկ մանաթինը՝ Ադրբեջանի ազգային բանկը: Ադրբեջանն ընդունում է դրամական էմիսիա անցկացնելու Ռուսաստանի մենաշնորհը: Հիշեցնենք, որ նախքան նախագահ դառնալը Էլչիբեյը կրակ ու բոց էր ժայթքում Մոսկվայի դեմ, իսկ այժմ հլու-հնազանդ պատրաստ է «կոմունիզմի» մայրաքաղաքում պայմանագիր ստորագրել: ■

Գեներալ Ս. Բեպպաեւը հերքեց «Նովոստի»-ի հաղորդումը

Անդրկովկասյան զինվորական օկրուգի հրամանատարի տեղակալ Սուֆիան Բեպպաեւը երեկ հերքեց նույն օրը՝ նոյեմբերի 6-ի առավոտյան «Նովոստի» հեռուստածրագրով հնչած այն հաղորդագրությունը, թե Վրաստանում տեղաբաշխված ռուսական զորքերի մի մասը հեռանում է հանրապետության տարածքից: Հրամանատարի տեղակալը երեկ «Սնարք»-ի թղթակցին հայտարարեց, թե Ռուսաստանի զորքերը չեն պատրաստվում հեռանալ Վրաստանից: Այն հարցին, թե իրականությունը համապատասխանո՞ւմ է արդյոք նույն ծրագրով տարածված այն տեղեկատվությանը, թե վրացական բանակի 200 զինծառայողներ ինքնակամ հանձնվել են ռուսական իշխանություններին, Բեպպաեւը պատասխանեց, որ այդպիսի փաստեր Անդրկովկասյան զինօկրուգի տրամադրության տակ չկան: ■

Նույն բանն է անում նաեւ Գ. Դոլգաչովը

Անդրկովկասում ռուսական զորքի խմբավորման մամուլի ծառայության ղեկավար Գենադի Դոլգաչովը հերքեց զանգվածային լրատվության միջոցների հայտարարություններն այն մասին, թե սկսվում է ռուսական զորքերի դուրս բերումը Վրաստանից: Դոլգաչովը երեքշաբթի օրը «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում հայտնեց, թե «այդ հարցը չի քննարկվել եւ պետք է որոշվի Ռուսաստանի եւ Վրաստանի կառավարությունների մակարդակով»: Նրա խոսքերով, երկու երկրների միջեւ համաձայնագիրը, որը պետք է ստորագրվի նոյեմբերի վերջին, կկարգավորի նաեւ ռազմական հարցերը: ■

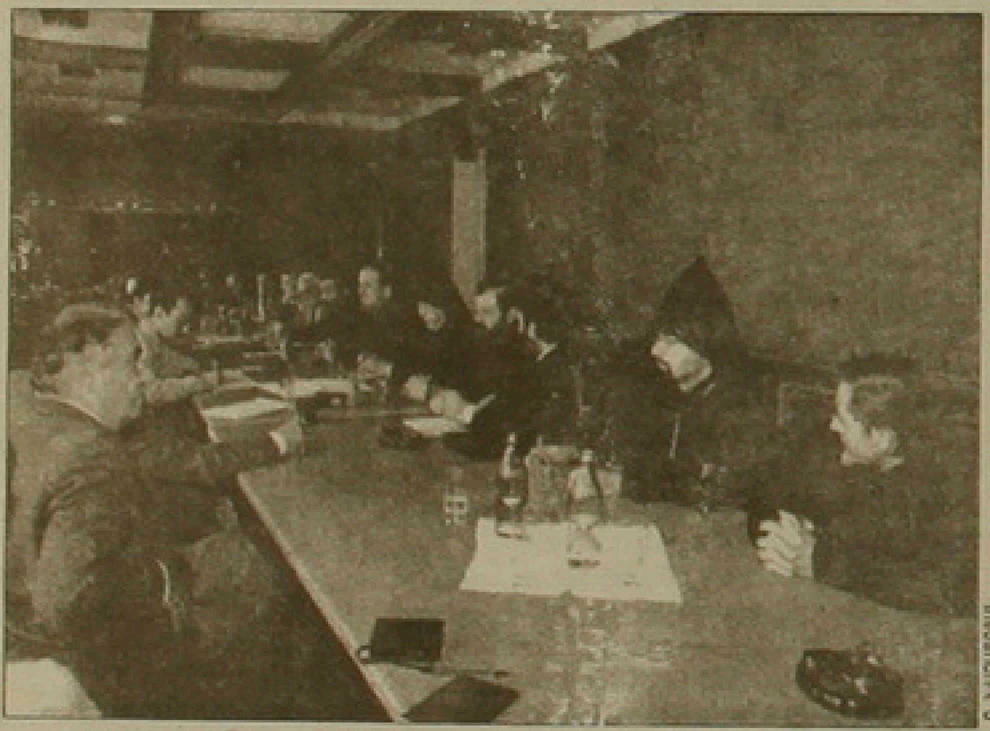

Հայ առաքելական եկեղեցին պաշտպանում է իր իրավունքները

Երկփեղկվածությունը շարունակում է մնալ որպես խնդիր

Մեկ ամիս առաջ մամուլում տպագրված Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկո կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի «Հայրական խոսք հայ ժողովրդին» կոչն ուղղված էր վերջին շրջանում արտասահմանից այլ եկեղեցիների, հայ թե օտար եկեղեցական շարժումների, առանձին եկեղեցական եւ աղանդավորական կազմակերպությունների կողմից Հայաստանում ծավալած քարոզչական աշխատանքին, մարդորսությանը եւ Հայ առաքելական եկեղեցու դիրքորոշմանն ու անելիքներին: Սակայն չլուսավորված ընթերցողի համար անակնկալ էր ե՛ւ կոչի պահը, ե՛ւ անհրաժեշտությունը: Այդ առթիվ բերեւս տեղին ու օգտակար էր նոյեմբերի 5-ին «Հրազդան» հյուրանոցում «Ազգ» թերթի նախաձեռնությամբ անցկացված մամուլի ասուլիսը, որին մասնակցում էին Երուսաղեմի Հայոց պատրիարք Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանը, Ամերիկայի Արեւմտյան թեմի առաջնորդ Վաչե արքեպիսկոպոս Հովսեփյանը, Ավստրալիայի եւ Նոր Զելանդիայի թեմի առաջնորդ Աղան եպիսկոպոս Պալիոզյանը, Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին եպիսկոպոս Ներսիսյանը, Շիրակի թեմի առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս Բունիաթյանը:

Ո՞րն էր կոչի շարժառիթը, եւ արդյո՞ք այն ուշացած չէր: Այս առթիվ սրբազանները նշեցին, որ Հայրապետների կոչը ճիշտ ժամանակին էր, իսկ Հայ կաթոլիկ եկեղեցու Հովհաննես Պետրոս պատրիարք-կաթողիկոսի «Վերադարձ դեպի Հայաստան» շրջաբերականը միայն նպաստեց այդ կոչի հրապարակմանը: Թորգոմ պատրիարքի կարծիքով, այդ կոչով կրկնվեց կաթոլիկների «քան զպապն պապական» կարգախոսը, որն արված էր ոչ այնքան սխալմամբ, որքան դիտմամբ: Բացի կաթոլիկներից, բազմաթիվ աղանդավորական շարժումներ եւ կրոնական այլ հարանվանություններ արշավում են մայր Հայաստան եւ գործունեություն ծավալում իրենց համայնքներից դուրս: Ավելին, վերը նշված կոչում Հայ առաքելական եկեղեցին մինչեւ անգամ հռչակվում է որպես հերձվածող, իսկ կաթոլիկը՝ միակ ճշմարիտ եկեղեցին եւ ժառանգորդը կրոնական մեր ողջ ժառանգության: Եւ դա այն դեպքում, երբ հայ առաքելականները կազմում են հայ ժողովրդի 95 տոկոսը, իսկ կաթոլիկները՝ 1–2-ը:

Գրիգորիս սրբազանի կարծիքով, նրանք Հայաստանում ունեն ավելի շատ դավանափոխական, մարդորսական ծրագրեր, քան օրինավոր գործունեություն իրենց համայնքների սահմաններում, որոնք տարածվում են ընդամենը Հայաստանի հյուսիսային շրջաններում ընդգրկելով մի շարք գյուղեր, որոնք ունեցել են կաթոլիկական անցյալ:

Բայց պարզվում է, որ հայ կաթոլիկ եկեղեցին առաջնորդվում է Վատիկանի կազմած ծրագրերով եւ նրա ֆինանսավորությամբ, ցանկանում է մեծացնել իր ազդեցությունը Հայաստանի տարածքում, օգտագործելով ներկա ճգնաժամը եւ սոցիալական լարվածությունը:

Հարց է ծագում. այդ դեպքում ո՞վ է մեղավոր՝ Հայ առաքելական եկեղեցի՞ն իր որոշակի պասիվությամբ, թե՞ ժողովուրդը, որն ընկնում է տարբեր կրոնական հոսանքների ազդեցության տակ:

Սրբազան հայրերը միաբերան հաստատեցին, որ Հայ առաքելական եկեղեցին որեւէ պասիվություն հանդես չի բերել: Այստեղ մեծ նշանակություն ունեցան երկու գործոններ. մեկը, որ յոթանասուն տարի շարունակ հայ եկեղեցին ազատ գործունեության իրավունք չի ունեցել, եւ այժմ, երբ ստեղծվել են պայմաններ, հոգեւորականների մեծ կարիք է զգացվում: Մյուս գործոնն այն է, որ շատ հոգեւորականներ պատրաստ չէին լիարժեքորեն օգտվել այդ հնարավորություններից եւ հարմարվել ներկա պայմաններին, քանի որ ինչպես ժողովուրդը, այնպես էլ հոգեւորականության մի մասը տկար գտնվեցին: Սրբազանները հույս հայտնեցին, թե ժամանակի ընթացքում այդ բացը կլրացվի, հատկապես ներքին եւ արտաքին թեմերի կապի ուժեղացմամբ: Խոսվեց նաեւ խղճի ազատության մասին օրենքի մեջ փոփոխություններ մտցնելու մասին, առաջարկվեց Հայ առաքելական եկեղեցուն տալ պետական կարգավիճակ: Նշվեց նաեւ, որ շատ պաշտոնական հիմնարկների կողմից խրախուսվում են աղանդները, առանց հասկանալու, որ դրանով մեր հոգեւոր մշակույթն այլասերելու վտանգ է ստեղծվում: Հետաքրքիր էր Հայ եկեղեցու երկփեղկվածության պայմաններում երկու կաթողիկոսների կոչի կարեւորության գնահատումը: Այս հարցում Գրիգորիս սրբազանը ցույց տվեց իր սկզբունքային վերաբերմունքը, նշելով, թե ողջ հայությանը դիմելու համար բավարար էր նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի ստորագրությունը, իսկ Գարեգին Բ-ի ստորագրությունը անտեղի գտավ, մանավանդ որ Անթիլիասի վանքը եւ կաթողիկոսարանը տնօրինվում են որոշակի քաղաքական կուսակցության կողմից: Եւ ինչքան էլ նրանք միասնաբար կոչեր հղեն, փաստը մնում է այն, որ հայ եկեղեցին երկփեղկված է:

Եկեղեցու այսօրվա կացությունը բնութագրվեց որպես վերակազմավորման շրջանի բարեփոխությունների ընթացք: Հայ եկեղեցու նոր կանոնադրության մշակումը հնարավորություն կտա թեմերին փոփոխել համայնքային կառուցվածքները, ստեղծել ծխական խորհուրդներ:

Ստեղծվել է նաեւ բարձրաստիճան հոգեւորականների մասնակցությամբ մի քարոզչական կենտրոն, որը պետք է ակտիվացնի եկեղեցու գործունեությունը, օգտագործի մամուլի եւ հեռուստատեսության հնարավորությունները: Այլ կերպ ասած, Հայ առաքելական եկեղեցին ձգտում է ծխակատար լինելուց դառնալ ժողովրդի մեջ ընդգրկված կամ ժողովրդին իր մեջ ընդգրկող կազմակերպություն, ավելի մոտիկից հաղորդակից լինել ժողովրդական զանգվածներին:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Շուռնուխ. գյուղը ինչ գնով էլ լինի պահել է պետք

Երբ 1989 թ. դեկտեմբերին Երեւանի մաթեմատիկական մեքենաների գիտահետազոտական ինստիտուտի (Մերգելյան) առաջին 6 աշխատակիցները մեկնում էին Գորիսի շրջանի Շուռնուխ գյուղը, մեծ ծրագրեր ու երազներ ունեին, հայրենիքին օգտակար լինելու վեհ նպատակներ: Ադրբեջանցիների կողմից լքված գյուղը կարեւոր ռազմավարական նշանակություն ուներ, ուստի այն պահելու եւ աշխատեցնելու խնդիրը մայրաքաղաքային տաքուկ ու ապահով կյանքից վեր էր դասվում:

Գյուղն ուներ բնակության համար պիտանի 63 տուն, որոնցից 57-ը տրամադրեցին հիմնականում փախստականներին: 1990-ին արդեն գյուղում ապրում էր 217 մարդ: Մերգելյանից ընտանիքներով գործուղվածների ծրագրերը կարծես սկսում էին իրականություն դառնալ: Կառավարության ու տեղական իշխանությունների, մամուլի եւ հեռուստատեսության ուշադրության կենտրոնում հայտնված գյուղն սկսեց ոտքի կանգնել: Նախատեսվում էր ստեղծել օժանդակ տնտեսություն, որեւէ արտադրություն հիմնել: 1990 թ. սեպտեմբերից սկսեց գործել դպրոցը, որն ուներ 22 աշակերտ, ապա սեփականաշնորհվեցին անասունները: Մանկապարտեզն սկսեց գործել փետրվարից: Հույս կար, որ հողն ու անասունը, դպրոցն ու մանկապարտեզը կպահեն մարդկանց:

Սակայն այսօր գյուղը լքված է: Գյուղը սկսել են լքել ո՛չ այսօր եւ ո՛չ վերջին դեպքերից հետո: Դա սկսվել է ավելի վաղ, երբ պարզվեց, որ օժանդակ տնտեսություն չի ստեղծվելու, որ գյուղի պաշտպանության հարցերը թողնված են կամ գյուղի փոքրաթիվ տղամարդկանց վրա, կամ պատահական ջոկատների հույսին: Երբ հողի աշխատանքներն անհնարին դարձան, իսկ կովերի համար հնձած խոտը մնաց սարում ու փչացավ, երբ արկից փլվեցին դպրոցի շենքը եւ բնակելի տների մեծ մասը (գյուղում միայն 10 կանգուն տուն կա այժմ), 1992 թ. ապրիլի 4-ին գյուղի բնակիչները նամակ հղեցին իշխանություններին՝ նրանց առաջարկելով գյուղը չզրկել իրենց ուշադրությունից: Սակայն պատասխան չհետեւեց:

Անտառում ադրբեջանցիների տեղադրած հեռահար հրետանին մեկ առ մեկ հմուտ նշանառությամբ քանդում էր Շուռնուխի տները՝ որպես պատասխան հատուկենտ կրակոցներ ստանալով: 1990 թ. մարտից ընտանիքով Շուռնուխում հաստատված Երջանիկ Դանիելյանն իրենց անհաջողությունների հիմնական պատճառը համարում է ռազմական գործի մասնագետների պակասը. *«Երբ 10 արկից գոնե մեկը նպատակակետին դիպչի, թշնամին ավելի զգույշ կլինի, եւ դժվար ձեռք բերվող արկերը անտեղի չեն փչանա»:*

Այժմ գյուղի վրա կրակում են հրանոթներից, տանկերից, ծանր հրետանուց:

Շուռնուխի նշանակությունը տեղանքում ավելի քան կարեւոր է. այն ուղիղ սահմանի վրա է: Մոտակա բարձունքին իշխողը կիշխի նաեւ մերձակա տարածքներին, իսկ գյուղը հանձնելուց հետո թշնամու առաջ կբացվի Գորիսի, Կապանի, Տաթեւի ճանապարհը: Գյուղը պահելու անհրաժեշտությունը նրա այժմյան պաշտպանները լիովին ըմբռնում են, սակայն արդյոք նրանց հնարավորությունները համապատասխանո՞ւմ են ցանկություններին: Երբ Շուռնուխն արժանանա մոտակա Մխիթարաշեն գյուղի ճակատագրին, որն այժմ լքված է, եւ ադրբեջանցիների համար ազատ ելումուտը՝ ապահովված (գյուղը փաստորեն նրանց հսկողության տակ է), հետեւանքները աղետալի կլինեն: Գյուղում մնացածների դիմումները զանազան ատյաններին հնչում են որպես ձայն բարբառո հանապատի, իսկ Գորիսի ներքին գործերի բաժանմունքի պետը զենք ստանալու նրանց պահանջներին ուղղակիորեն պատասխանել է՝ *«Գնում եք, գնացեք, ձեզ ո՞վ է պահում»:* Չկա գյուղը՝ չկան խնդիրներ:

Երջանիկ Դանիելյանը, որ մի քանի օր է, ինչ վերադարձել է Շուռնուխից (Մերգելյանից կրճատվածների ցուցակում ինքն էլ կա), համոզված է, որ եթե կանոնավոր բանակ է՝ երկրապահների վրա հույս դնել չի կարելի: Անհրաժեշտ է պաշտպանական կառույցներ ստեղծել, սահմանապահ ուղեկալ հիմնել: Անհրաժեշտ է սպայական կազմ պատրաստել. հրետանին առանց մասնագետների վերածվում է մետաղի կույտի: Նա անհանգստացած է նաեւ, որ իշխանությունները ստույգ տեղեկատվություն չունեն պատերազմող շրջաններից:

Եւ բոլորովին պարտադիր չէ այդ վտանգավոր կետում խաղաղ բնակչություն տեղավորել, մեզ մասնագետներ պետք չեն, կռվողների ջված զոհերն էլ բավական են: Հակառակ կողմն էլ սահմանակից բնակավայրերից էվակուացրել է խաղաղ բնակչությանը: Տնական զենքերի նպատակով հետ բերված կանանց ու երեխաներին վտանգի ենթարկելն անթույլատրելի է: Սակայն հողը պահել է պետք: Իսկ հողը պահելը միայն հող մշակելն ու կով կթելը չէ: Մանավանդ որ շրջկենտրոնից գյուղը օրերով հաց չի ստանում, Կապան-Գորիս մայրուղին փաստորեն չի գործում: Գյուղը սահմանապահ ուղեկալի կարգավիճակով պահելը նույնպես խնդրի լուծում է, թեկուզեւ ժամանակավոր:

ԱՐՄԻՆԵ ՕՀԱՆՅԱՆ

Ազգային վալյուտայի «մուտքը» հետաձգվում է

Հայաստանի ազգային վալյուտան շրջանառության մեջ մտցնելու ընթացքը հետաձգվում է անորոշ ժամանակով: Այդպիսի կարծիք հայտնեց «Սնարք»-ի թղթակցի հետ զրույցի ժամանակ Հայաստանի պետբանկի ղեկավար Իսահակ Իսահակյանը: Օրերս նա վերադարձել է Մոսկվայից, որ ձեռք է բերել հանրապետությանը 5 միլիարդ ռուբլու վարկ տրամադրելու պայմանավորվածություն: Իսահակյանը հաղորդեց, որ Հայաստանի այժմյան ֆինանսական իրավիճակը, վարկային, կանխիկ եւ ապառիկ ռեսուրսները քայքայված են ինչպես երբեք: Դա պայմանավորված է տնտեսության չափազանց անբարենպաստ իրավիճակով եւ շրջափակումով: Այսօր արդյունաբերական ձեռնարկությունները ի վիճակի չեն արտահանել 16 միլիարդ ռուբլու արտադրանք: Մինչեւ տնտեսության եւ տրանսպորտի իրավիճակը չկարգավորվի, «դրամը» մտցնելու մասին խոսելն ավելորդ է, ասաց Իսահակյանը:

Հիշեցնենք, որ օրերս Երեւանում Հայաստանի եւ Ռուսաստանի կառավարության ղեկավարներն ստորագրել են միասնական դրամային համակարգի եւ համաձայնեցված վարկային ու վալյուտային քաղաքականության մասին համաձայնագիր, որը վերաբերում է ռուբլու գոտում գտնվող պետություններին: Դրա հետ մեկտեղ Հայաստանը վերջերս Ալմա-Աթայում կայացած հանդիպման ժամանակ համաձայնել է միջպետական «վերազգային» բանկի ստեղծման գաղափարի հետ, որը պետք է կարգավորի կանխիկ եւ ապառիկ միջոցների էմիսիան: Այժմ նախապատրաստվում է այդ նախագիծը, որը պետք է քննարկման ներկայացվի եռամսյա ժամկետում: ■

Մրցույթ «Իմ հայրենիքը»

Առաջին մրցանակը 150 հազ. ռ

Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարության աջակցության հիմնադրամը հայտարարել է մրցանակաբաշխություն «Իմ հայրենիքը» թեմայով լավագույն շարադրությունների համար: Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանում եւ սփյուռքում ապրող բոլոր տարիքի դպրոցականները, առանց տարիքային եւ այլ սահմանափակումների: Մրցույթը մի նպատակ է հետապնդում. ուժեղացնել գիտության, մշակույթի, ուսման նկատմամբ հետաքրքրությունն ու սերը, հայտնաբերել շնորհալի երեխաներին: Մրցանակաբաշխության հիմնադրամը գոյացել է բարեգործական նվիրատվություններից: Ստեղծվելու է պատվավոր ժյուրի՝ կազմված բարեգործներից, որոնք հսկելու են մրցույթի ընթացքը եւ մասնագիտական ժյուրի, որը գնահատման չափանիշների մշակումից հետո ձեռնամուխ կլինի շարադրությունների ընթերցմանը:

Լավագույն աշխատանքի համար սահմանված է 150 հազար ռուբլի, առաջին մրցանակը 100 հազար է, երկրորդը՝ 50 հազար, երրորդը՝ 30 հազար եւ 10 խրախուսական մրցանակ՝ 10 հազարական ռուբլի: Ժամկետը՝ այսօրվանից մինչեւ նոյեմբերի 20-ը: Աշխատանքները կարելի է ներկայացնել անձամբ կամ հետեւյալ հասցեով՝ Երեւան 25, Իսահակյան փողոց թիվ 18, աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարություն: Արդյունքները կամփոփվեն մեկամսյա ժամկետում: Նախատեսվում է մրցույթներ անցկացնել նաեւ այլ առարկաներից, որոնց աջակցելու համար կարելի է մուծումներ անել հետեւյալ հաշվարկային հաշիվների համարներին. Արժութային հաշիվ 100070002, ռուբլով հաշիվ 700005, «Մասիս» գործարարական բանկ:

Մրցույթի ընթացքի մասին մենք պարբերաբար տեղեկություններ կհաղորդենք: ■

Պարզաբանում

Երեկ խմբագրությունը գրություն ստացավ Հայաստանի առողջապահության ազգային ինստիտուտի տնօրենների խորհրդի նախագահ պրն. Հայկ Նիկողոսյանից, ուր նա պարզաբանումներ է տալիս հոկտեմբերի 2-ին այդ ինստիտուտում կայացած մամուլի ասուլիսում իր արած մի հայտարարության կապակցությամբ:

«Եկամուտների մասին լրատվությունում բերված թիվը նշելիս, գրում է նա, ես նկատի եմ ունեցել ամենաբարձրակարգ եւ մասնագիտական վայելող խիստ սահմանափակ թվով բժիշկների, չտարածելով որակյալ վիրաբույժներին ընդհանրապես, որոնց կապակցությամբ նշված թիվը կարող է բնութագրական լինել տարեկան առումով: Ներողություն խնդրելով իմ գործընկերներից հնարավոր ոչ ճիշտ հասկացման համար, շարունակում է պրն. Նիկողոսյանը միաժամանակ ցանկանում եմ շեշտել, որ ասուլիսի ընթացքում վերոհիշյալը սոսկ որպես բուժօգնության իրական արժեքները հաշվարկելու եւ առողջապահությունը քաղաքակիրթ տնտեսավարման ուղու վրա կանգնեցնելու անհրաժեշտության պատճառ է բերվել, նշելով նաեւ, որ ստվերային էկոնոմիկան նախորդ տնտեսակարգի կողմից մեզ պարտադրված արատ է եւ չի կարող հասցեագրվել առողջապահությանը, առավել եւս նրա աշխատողներին»:

Հիշեցնենք, որ պրն. Նիկողոսյանն ասուլիսում հայտարարել էր, թե «որակյալ վիրաբույժի կողմնակի եկամուտներն ամսական 180-200 հազար ռուբլի են կազմում», իհարկե ավելացնելով նաեւ, «թե ինչի է հանգեցնում առողջապահության ներկա կարգավիճակի պահպանումը, երբ բուժումը շարունակում է մնալ անվճար»:

«Դիսնեյլենդը» Հայաստանում

Ճապոնացի մեծահարուստը սեփական միջոցներով հայ երեխաների համար հրաշալիք է պատրաստում

Պարզվում է, որ այս միտքն այնքան էլ երեւակայական չէ: Ինչպես մեր թղթակցին հաղորդեց Արտասահմանյան երկրների հետ մշակութային կապերի եւ համագործակցության հայկական ընկերության «Հայաստան-Ճապոնիա» բաժանմունքի փոխնախագահ, հայտնի ճապոնագետ Եւգենի Խվասկովը, այդպիսի մտադրություն է հայտնել Ճապոնիայի Նագասակի քաղաքից ճանաչված ձեռնարկատեր-միլիարդատեր Նիսեյ Իշիմացուն: Պարոն Իշիմացուն որոշել է զբաղվել աշխարհի երեխաների մշակութային փոխանակման, կուլտուրական հանգիստը կազմակերպելու հարցերով: Մեծածավալ այդ նախագծի մեջ է մտնում նաեւ իր անձնական միջոցներով «Դիսնեյլենդ»-ի կառուցումը: Միլիարդատերն այդպիսի երեք պուրակներ է նախատեսել ԱՊՀ երկրներում, որոնցից մեկը, ԱՕԿՄ-ի միջնորդությամբ՝ մեր հանրապետությունում, աղետի գոտու որեւէ հատվածում, որպես շրջանի վերականգնման ծրագրի մի օղակ:

Դե ինչ, երեւի «Ամեն ինչ երեխաներին» ծեծված կարգախոսը կյանքի ուժ կստանա նաեւ այստեղ: Եւ անհրաժեշտ հարուստ ֆանտազիան ունեցող մեր փոքրիկներն էլ ոչ հեռու ապագայում կկարողանան հանդիպել իրենց սիրելի հերոսներին՝ Միքի Մաուսի, Ձոռոյի եւ Ջերիի հետ:

ՀԱՍՄԻԿ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Վարձկաններ—«պատերազմի շներ»

Մռայլ հումոր

ԱՊՀ Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի զորամասերից մեկում լսված խոսակցություն: Երկու զինվոր խոսում են իրար հետ:

- Լսի՛ր, Միկոլա, արի գնանք փող սարքելու:
- Ի՞նչ ես ասում, Վասիլ: Ի՞նչ փող:
- Բա չգիտե՞ս, ադրբեջանցիները, ով ուզում ա, փող են տալիս:
- Պա՛հ, ինչի՞ համար: Էդ ո՞վ ա տեսել իզուր փող բաժանեն:
- Ով ասաց, իզուր: Նրանք ուզում են էդ փողի դիմաց գնանք ռազմաճակատ հայերին ջարդենք:
- Իսկ էդ ի՞նչ վատ բան են արել հայերը որ:
- Ոչ մի վատ բան:
- Բա էլ ինչի՞ մենք պիտի հայերին ջարդենք:
- Հենց միայն նրա համար, որ նրանք հայ են:
- Չէ՛, այստեղ հիմար չկա, որ առանց պատճառի մարդկանց սպանի:
- Ո՞նց թե առանց պատճառի: Բա էն՝ որ նրանք հայ են: Այ հենց դրա համար էլ մենք նրանց պիտի սպանենք, ու հենց դրա համար էլ ադրբեջանցիները մեզ լավ փող են տալու:

Միկոլան գլուխը քորելով մտածեց, հետո կասկածանքով հարցրեց.

- Իսկ ի՞նչ է, էդ հայերը կրակո՞ւմ են, թե՞ ոնց:
- Իհարկե կրակում են, բայց միայն ավտոմատներից, քանի որ ուրիշ ոչ մի զենք չունեն: Իսկ մենք երկուսով, ախպեր ջան, տանկում նստած էդ հայերին մժեղների նման կճզմենք, տակով կանենք:
- Վասիլ, իսկ եթե հանկարծ դեմներս կանայք կամ երեխեք դուրս գա՞ն:
- Է՛, հո քո մեղքը չի, որ նրանք տանկի դեմը դուրս գան: Նրանց էլ ճզմի՝ անցի: Իսկ հետո՞ մեր հազարները կդնենք գրպաններս, ու քեֆ արա Վանյա, Աստված չկա՛: Իսկ դու, Միկոլա, ինչքան կարաս ռումբ պաշարիր:
- Մի մտածիր, ռումբերը կհերիքեն, մեր գեներալը ապա տղա է: Ասել է՝ ինչքան պետք է, կտա: Լսիր, Վասիլ, էդ ադրբեջանցիները ինչքա՞ն փող են տալիս որ, հազա՞ր:
- Հա՛-ա՛, հազար: Ավելի շատ:
- Հինգ հազա՞ր:
- Հա՛-ա՛, հինգ հազար: Շատ:
- Բա ինչքա՞ն:
- Ինքնաթիռով մի ռմբակոծության համար՝ կես միլիոն, «Գրադ»-ի մի համազարկի համար՝ երկու հարյուր հազար, իսկ տանկով մեկ մարտի համար՝ վաթսուն հազար: Եղա՞վ:
- Լավ է, լավ է,- ուրախացած ասաց Միկոլան:- Էդ փողերի համար չեմ ափսոսա, սեփական կնգաս էլ տանկի տակով կտամ: Գնացի՞նք:

Ճանապարհին Միկոլան հարցրեց.

- Վասիլ, իսկ որտեղի՞ց էդ ադրբեջանցիների մոտ էդքան փող:
- Ամբողջ Ռուսաստանով մեկ սնկի պես ադրբեջանցի միլիոնատերեր են աճել, ձեր Ուկրաինայում էլ երեւի քիչ չեն: Մյուս կողմից էլ Թուրքիան է իր միլիարդներով օգնում: Բա՛ էդ, ախպեր, շատ նուրբ հարց է, մեռնեմ փողի զորությանը:

Միկոլան մտածեց, հետո հարցրեց.

- Հասկացանք, լավ: Բա էդ ադրբեջանցիները որ էդքան ծախսեր են անում, ինչ է, իրենք չե՞ն կարող կռվել:
- Ախր նրանք ի՞նչ կռվողներ են: Նրանք շան պես վախկոտ են: Հայրս պատմում էր, որ Հայրենականում ադրբեջանցիների մեծ մասը դասալիքներ ու ինքնախեղներ էին: Ինչ ասես, որ չէին անում՝ օճառ էին ուտում, անգամ բռերով ճանճ էին կուլ տալիս:
- Ճա՞նճ, ինչի՞:
- Ուզում էին «ռենտգենին» խաբել, որպեսզի ստամոքսի խոց ցույց տար:
- Համա խորամանկ են հա՛:

Միկոլան նորից մտածմունքների մեջ ընկավ:

- Դե ինչ, համաձա՞յն ես:
- Մտածում եմ, ափսոս որ ինքնաթիռով չենք: Թե չէ վերեւից թրխկացրինք՝ կես միլիոն ունենք, մի հատ էլ թրխկ, էլի կես միլիոն: Էդպես միլիոնատեր էլ կարող ենք դառնալ:
- Միկոլա, մարդ էդքան ժլատ չի լինի, տանկով էլ կարելի է լավ փող սարքել: Չենք տուժի: Մի տասը օր հայերին կարդուկենք տանկով, ու վեց հարյուր հազարը մերն է:
- Էխ, թքած ամեն ինչի վրա, ինչ լինում ա լինի: Գնացինք:

Այս խոսակցությունից մի շաբաթ անց Բաքվի թերթերից մեկում տպվեց հետեւյալ կառավարական հայտարարությունը.

«Վասիլի Իվանովիչին եւ Միկոլա Իվկիչին, որոնք մարտի դաշտում իրենց մաշկի վրա զգացին Ադրբեջանի [illegible] հայերի համար, շնորհել Ադրբեջանի ազգային հերոսի կոչում: Զոհվածների ընտանիքներին նշանակել միանվագ նպաստ երեք հազարական ռուբլի չափով»:

ՀՐԱՆՏ ԲԱՂՐԱՅԱՆ

digitised by A.R.A.@

Արցախից «ազատվելու» ամենալավ ձեւը. ֆիդայական պատերազմ

Կյանքի, գոյության օրենքները դաժան են այն աստիճան, որ դրանց մշտապես կուլ են գնում ազգային մեծագույն արժեքները: Կյանքի օրենքներից խուսափելը հասցնում է խղճալի վախճանի, իսկ դրանցով առաջնորդվելը՝ արժեքների շրջապտույտ փոփոխության, որ միմիայն առաջընթաց է ապահովում, եւ վերագնահատման: Պատմությունը ցույց է տալիս, որ ժողովուրդները «ծերանալուն» զուգընթաց երբ գիտակցաբար չեն գնում արժեքների վերագնահատման եւ իրենց «արյունը թարմացնելուն»՝ այլ ժողովուրդների ձուլելու միջոցով, դատապարտվում են կործանման կամ լավագույն դեպքում՝ զառամյալ երկարակեցության: Ապացույց՝ «հին» ժողովուրդների այսօրվա աշխարհաքաղաքական վիճակը՝ հույների, պարսիկների, հայերի, իռլանդացիների...

Այսօր մենք ավելի քան ուրիշ ժամանակ խույս ենք տալիս կյանքի օրենքներից, կասկածելի խաղաղության համար զիջելով մեր հայրենիքը: Արժե նշել, որ խաղաղություն կոչվածը չափազանց վերացական է, իսկ պետությունների եւ ժողովուրդների կյանքում՝ անիմաստ եւ աննյութական վիճակ: Պատմությունը ցույց է տալիս, որ խաղաղությունը ոչ այլ ինչ է, քան աշխարհաքաղաքական խոշոր ցնցումների եւ շրջապտույտների, որ ինքը առաջընթացն է, միջեւ մի գոյավիճակ, որի ընթացքում ժողովուրդները «շունչ են քաշում», վերլուծում անցյալն ու նոր դասեր առած կանխագծում ապագա զարգացման հնարավոր ուղիներ: Սա բնության մեջ մշտապես գործող, գոյության միակ վիճակն է՝ բնական ընտրությունը, որի ժամանակ թույլերն ու հիվանդները զիջում են իրենց տեղը ուժեղներին ու կենսունակներին, զրկվելով սերունդ տալու իրավունքից ու կուլ գնալով գիշատիչներին, իսկ վերջիններս կատարում են «մաքրագործման» դերը, որն այնքան անհրաժեշտ է բնության ու կյանքի ներդաշնակությունը պահպանելու համար: Ի՞նչ է մնում թույլերին. դիմադրել կամ գտնել մի անկյուն՝ ամփոփվելու եւ խաղաղ ավարտվելու:

Մեր ժողովուրդը քրիստոնեություն ընդունելուց հետո կյանքի երկընտրանքը լուծել է հիմնականում երկրորդ ճանապարհով, անընդհատ ու անընդհատ տարածքներ կորցնելով: Ժողովո՞ւրդն է առաջնայինը, թե տարածքը. այս խնդիրն էլ լուծում չի ստացել, ինչը մեր հոգեբանությունը հողի կարոտից բերել է դեպի մազոխիզմ եւ մահվան պաշտամունք: Սրա առաջին արտահայտությունը հայտնի առասպելն է, երբ Արտավազդը հոր մահվան հետեւանքով ամայացած երկիրն է ափսոսում (ես ինչպե՞ս թագավորեմ ավերակների վրա) եւ այդ պատճառով դատապարտվում հավերժական չարչարանքի: Այս գիտակցությունն առավել ամրապնդվեց քրիստոնեություն ընդունելուց հետո, երբ անիմաստ նահատակությունը սկսեց օրինականացվել եւ սրբացվել: Պետությանը եւ նրա անհրաժեշտ հատկանիշներին փոխարինեցին եկեղեցին եւ կանոնագրերը, խոշոր տեղաշարժեր եղան ժողովրդի գիտակցության մեջ, եւ նահատակությունը մղվեց առաջին պլան: Եվ բնական է, որ ժողովրդի դիմադրողականության բնազդը այլանդակ ձեւափոխման ենթարկվեց, զինվորի անհրաժեշտությունը մթագնվեց այն աստիճան, որ նրանք, ովքեր պետք է ամենաօրհասական պահին էլ զբաղվեին իրենց գործով, նետվեցին նահատակվելու հանուն ոչ թե երկրի, այլ «արքայական» հավատի, դրանով կրկնակի վնաս հասցնելով, քանզի իրենց տեղում նրանց այլեւս փոխարինողներ չէին լինում:

Դաժան է, բայց այդպես է: Հիշենք ֆիդայական շարժումը Արեւմտյան Հայաստանում: Մի կողմ դնենք սրբացված մարդկանց եւ զույգերը եւ նայենք արդյունքին... Նայելու բան էլ չկա՝ չկա Արեւմտյան Հայաստան, գումարած 1,5 միլիոն ցեղասպանված հայ բնակչություն: Այո, սառը տրամաբանությունը պահանջում է, որ նայենք արդյունքին եւ առաջնորդվենք միմիայն դրանով, երբ ուզում ենք հայրենիք ունենալ: Մնացածի համար ժամանակ կգտնվի:

Ի՞նչ տվեցին ֆիդայական եւ կամավորական շարժումները: Ոչինչ, քանզի ֆիդայիներն ու կամավորները չէին գնում հայրենիք կերտելու, այլ հերոսանալու, պարտքի սին գիտակցության մղումով: Նրանք չունեին ծրագրեր եւ նպատակներ, իսկ նրանց հերոսանալն արժեցավ այրված բնակավայրեր, 1,5 միլիոն զոհ եւ կորսված հայրենիք: Այդ նույն ժամանակ պետության կերտմամբ մտահոգ մարդիկ ամեն ինչ արեցին կանխելու անմտությունը եւ ոչնչի չհասան, քանզի կեղծ հայրենասերներն աղմուկ-աղաղակով, իրենց ներքին մաղձն ու անբավարարվածությունը շուռ բոլորն անելով հայության մարմինը կրկին դարձրին թնդանոթի միս: Եւ խանդավառ կամավորները գնում էին դեպի անորոշություն: Արամ Մանուկյանը հանուն պետականության չեզոքացնում էր ֆիդայապետերին, եւ դա անհրաժեշտ քայլ էր՝ քայքայված զինախմբերը հավաքելու եւ կազմակերպված պայքարելու համար: Եւ մենք իրավունք չունենք տարիների հեռվից մեր «հեղինակավոր» կարծիքը հայտնել:

Ցանկացած ժողովրդի կարեւորագույն արժանիքը սեփական պատմությունից դասեր առնելն է եւ անհրաժեշտ հետեւություններ անելը: Այսօրվա դրությամբ մենք այդ արժանիքով չենք կարող հպարտանալ: Պատմությունն իսկապես կրկնվեց, եւ այդ շրջադարձերն այնքան նման էին իրար, որ փակ աչքերով ու ականջներով էլ չէինք կարող չհասկանալ: Եւ ժողովուրդն իսկապես կարծես հասկանում էր: Բոլորն այն կարծիքին էին, թե մնում է նաեւ ինքնուրույն ղեկավարություն ունենալ՝ եւ թեւերս քշտած գործի կլծվենք: Սակայն ի՞նչ դուրս եկավ:

Ամենահետաքրքիրն իշխանությունների պարբերիկ ռեժիմով մեղադրելը եւ քննադատելն է, սակայն ուր էլ թեքում ես հայացքդ, ամենուր դեմ ես առնում այնպիսի «կասկածելի» իրավիճակների, որ ակամա սկսում ես ամեն ինչ բարդել նրանց վրա: Ի վերջո նրանք են պատասխանատուն: Սակայն այդպե՞ս է արդյոք, իսկ ժողովո՞ւրդը: Մի՞թե անտարբերությունն իսկապես այդքան մեծ ծավալներ է ընդունել, մի՞թե ժողովուրդը հանդուրժելու է ամեն ինչ: Արդեն առկա արդյունքը լավատեսական պատասխաններ չի ենթադրում, ավելին, տեղ չի թողնում լավատեսության: Չնայած եւ լավատեսությունը, եւ հոռետեսությունն անիմաստ հոգեվիճակներ են, մանավանդ զգացմունքային արժեքներով առաջնորդվող ժողովուրդների մոտ. բավական է մեկ-երկու գործողություն, եւ ժողովուրդը մի վիճակից արագ գլորվում է մյուսը:

Արցախյան պատերազմը «ճիշտ հունով» էր ընթանում մինչեւ Շուշիի եւ Լաչինի ազատագրումը, որից հետո ի հայտ եկան նրա խոշոր թերությունները եւ կործանարար [illegible]: Ամիսների ընթացքում ստեղծված ռազմական ուժը մի քանի օրում փուլ եկավ բոլորիս աչքի առաջ: Այդ օրերին, երբ տրամաբանությունը հուշում էր, թե մեկ-երկու հստակ գործողությամբ հարցը կարելի է վերջնականապես լուծել, հանկարծակի ամեն ինչ գլխիվայր շուռ եկավ: Մի կողմ թողնելով դավաճանությունների մասին սուտ թե ճիշտ վարկածները, շեշտը դնենք ռազմական ուժի քայքայման պատճառների վրա:

Առաջին հերթին, զգացնել տվեց ֆիդայական պատերազմի անհեռանկարայնությունը: Լաչինի հաղթանակից հետո նրանք, ովքեր գնացել էին հերոսանալու, իրենց գործն ավարտված համարեցին ու հետ եկան, եւ նրանց ոչ ոք մեղադրելու իրավունք չուներ, քանզի կամավոր էին: Շահումյանի շրջանի տակ մարտադաշտը լքեցին նաեւ կիսակամավորները, քանի որ հերոսանալու փուլն ավարտվել էր եւ սկսվել էր իսկական պատերազմը, որին մենք անպատրաստ դուրս եկանք: Պատմությունը մեկ անգամ եւս պատժեց մեզ կյանքի օրենքներին դեմ գնալու համար: Պատերազմի իսկական փուլում Ղարաբաղում մնացին նրանք, ովքեր բարդույթավորված չէին 15 թ. ցեղասպանությամբ ոգեկոչված վրեժով եւ ֆիդայական պատմություններով, ովքեր իսկական զինվորներ են՝ ատամներով կառչած իրենց հողին (ֆիդայիները, դաժան է հնչում, կապված չեն հողի հետ): Առայսօր նրանց շարքերը չեն համալրվում իսկական զինվորներով, քանզի պետությունը հույսը դրել է էլի կամավորների վրա, որոնց չի կարող հարկ եղած դեպքում պատասխանատվության կանչել: Կամավորը չգիտի ոչ պատերազմի, ոչ էլ խաղաղության գինը: Այստեղից էլ՝ ոչ մի կերպ չի հաղթահարվում քայքայվածությունը: Բանակ ունենալու դեպքում Հայաստանի (եւ Ղարաբաղի) շուրջ կստեղծվեր 20 կմ-ոց գոտի, եւ թշնամու արկերը չէին ընկնի մեր քաղաքների ու գյուղերի վրա: Հեռուստատեսությամբ մի անգամ հպարտությամբ հնչեց, թե Ղուբաթլի բնակավայր չկա: Սակայն մե՞զ ինչ դրանից, եթե չկան նաեւ Գորիս եւ Կապան քաղաքները: Վրեժի հարց չէ, այլ՝ ժողովրդի անվտանգության:

Հազարավոր անգամներ ասվել է՝ անհրաժեշտ է կանոնավոր բանակ: Ովքեր դեմ դուրս գան բանակին, հարկավոր է մեջտեղից վերացնել: Ոչ թե խնդրել է պետք մարդկանց, որ գնան ծառայեն, այլ՝ պետական օրենքներ: Դրա համար գոյություն ունի նախագահ, Գերագույն խորհուրդ, պաշտպանության եւ ներքին գործերի նախարարություններ: Արամ Մանուկյանը ժամանակին շարքից հանում էր նրանց, ովքեր հանուն հերոսանալու ակամա հայրենիքի կորուստին էին նպաստում: Իսկ մեր իշխանությունները շարքից հանում էին նրանց, ովքեր կանոնավոր բանակի հիմքերն էին դնում: Պետությունն ի վիճակի է ժողովրդի գիտակցությունը հեղաշրջել, ողջ ուժերը կենտրոնացնելով վերջնական արդյունքի վրա: Մին դուրս եկան քաղաքական մանր ու մեծ խորամանկությունները, եւ պետք է հստակ գիտակցել, որ քաղաքականությունը հենվում է հենց վերջնական արդյունքի վրա: Ապացույց՝ Բալկանյան պատերազմի այսօրվա իրողությունները. աշխարհն արդեն հաշտվում է Մեծ Սերբիայի մտքի հետ, հայտարարելով, թե սահմանները ուժի միջոցով վերաձեւումից հետո միայն հնարավոր կլինի դիվանագիտությունը:

Փաստն այն է, որ այսօր Ղարաբաղը միացել է Հայաստանին. սա իրական արդյունք է: Հարցն այն է, թե մենք կկարողանա՞նք պահել Հայաստանի արեւելյան մասը:

ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Ռուսաստան եւ Թուրքիա.

500 տարվա ընթացքում 47 տարի պատերազմ

Վերջերս Ռուսաստանի բարձրաստիճան ղեկավարները չեն հոգնում Թուրքիայի հետ երկարամյա բարիդրացիական հարաբերությունների մասին խոսելուց: Դա ավելի աչքի զարնեց Դեմիրելի՝ Մոսկվա, Գենադի Բուրբուլիսի եւ Ռուսլան Խասբուլատովի՝ վերջերս Թուրքիա կատարած այցերի ժամանակ: Այն օրերին թերթերը լի էին նման հաճոյախոսություններով: Խոսքը հատկապես վերաբերում է Անկարայում Ռուսաստանի ղեկավարներից մեկի այն հայտարարությանը, թե Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի 500-ամյա հարաբերությունների ընթացքում նրանք իրար միջանց հետ կռվել են միայն... 7 տարի: Դա, իհարկե, լրջորեն ընդունել չի կարելի, թեկուզ նրա համար, որ նման հաճոյախոսություններն ասվել են շամպայնի գավաթը ձեռքին...

Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ միայն վերջին երեք՝ Ղրիմի 1853-1856 թթ., 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը եւ 1914-1918 թթ. առաջին համաշխարհային պատերազմը տեւեցին ավելի քան 7 տարի:

Միայն վերջին 300 տարում (այլ ոչ թե բոլոր 500) Ռուսաստանը Թուրքիայի հետ կնքել է 20 խաղաղ պայմանագրեր: Բնական է, որ այս տվյալների ֆոնի վրա «կեսհազարամյակի ընթացքում յոթ տարվա կռիվների» մասին «հեքիաթը» ընկալվում է որպես անախորժ վրիպակ կամ թե մի հերթական սխալ, որ խոսում է մամուլի անտեղյակության մասին: Իսկ դա բոլորովին էլ մանրուք չէ, եթե հաշվի առնվի, որ այդ խոսքերն ասել են այնպիսի բարձրաստիճան գործիչներ, ինչպիսիք են Խասբուլատովն ու Բուրբուլիսը: Այլ կերպ ասած, խոսքը կուլտուրայի մակարդակի, կառավարական ապարատի իրազեկության եւ բանիմացության մասին է, որը տեղեկացնում է պետական ղեկավարությանը:

Իհարկե, կարելի է կատակով դուրս գալ իրավիճակից. *«Ռեյգանը ընդհանրապես չգիտեր, թե Թուրքիան որտեղ է գտնվում, ինչը նրան չէր խանգարում հաջողակ քաղաքագետ լինել»*, կամ՝ *«մենք այնքան խաղաղասեր եւ բարեկամ ենք թուրքերի հետ, որ նույնիսկ լրիվ մոռացել ենք, թե որքան եւ երբ ենք նրանց հետ կռվել»*: Սակայն ավելի լավ է ունենալ օբյեկտիվ, ազնիվ, խիստ եւ ստույգ տեղեկություն յուրաքանչյուր հարեւանի հետ հարաբերությունների պատմության մասին, այլ ոչ թե աշխատել օգտվել պատմությունից, շարժվելով պահի կոնյուկտուրային համապատասխան:

Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատվել են 1492 թվականի օգոստոսի 31-ին Բայազետ 2-ի եւ Իվան 3-ի միջեւ ուղերձների փոխանակմամբ: Դրանից հետո 50 տարի երկու երկրներն ապրել են հաշտ ու խաղաղ: Առաջին պատերազմը սկսվեց 1541 թվականին, երկրորդը՝ 1556-ին, այնուհետեւ՝ 1558, 1569 թվականներին: 16-րդ դարում բոլոր պատերազմներն արագընթաց էին: Նշված չորս ասպատակություններն իրագործեցին ղրիմցիները եւ թուրքերը, մյուս երկուսը (1637-1641 թթ.)՝ Դոնի կազակները թուրքերի դեմ: Կանոնավոր պատերազմները սկսվեցին միայն 17-րդ դարի վերջից: Երկուսը՝ 17-րդ դարի վերջին՝ 1676-1681, 1686-1699: Չորսը՝ 18-րդ դարում՝ 1710-1713, 1735-1739, 1768-1784, 1787-1791 թվականներին: Չորսը՝ 19-րդ դարում՝ 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856, 1877-1878 թվականներին: Մեկը՝ 20-րդ դարում՝ 1914-1920 կամ փաստորեն 1914-1917 թվականներին:

Այդ պատերազմները ընդհանուր առմամբ տեւել են 44 տարի: Եթե այդ թվին գումարենք 16-րդ դարի եւ 17-րդ դարի սկզբի արագընթաց պատերազմները, որոնց մասին բացարձակապես ստույգ տվյալներ չկան, բայց յուրաքանչյուրի վրա «ծախսվել» է առնվազն 4-5 ամիս, ապա «կհավաքվի» եւս մոտ 3 տարի:

Այսպիսով, գովաբանված ռուս-թուրքական 500-ամյա հարաբերություններից 47-ը «ծախսվել» են պատերազմների վրա, որը կազմում է ռուս-թուրքական հարաբերությունների ամբողջ ժամանակաընթացքի գրեթե 10 տոկոսը: Այդ ժամանակվա ընթացքում ռուսական բանակն ունեցավ հետեւյալ կորուստները՝ 582 հազար մարդ, սկսած 18-րդ դարի սկզբներից, ինչպես վկայակոչում է ռազմական վիճակագրությունը: ■

Ռուսաստանը թույլ չի տա սահմանների վերանայում

Ռուսաստանի Դաշնության փոխվարչապետ Գեորգի Խիժան դատապարտեց Կովկասի լեռնային ժողովուրդների համադաշնության կոչերը չեղյալ հայտարարելու դաշնակցային պայմանագիրը: Ձեռնարկությունների տնօրենների հետ Մայկոպում կայացած հանդիպման ժամանակ նա հայտարարեց, թե Ռուսաստանը միասնական եւ անբաժանելի է, եւ «մենք թույլ չենք տա սահմանների վերանայում»:

Պատասխանելով Կաբարդինա-Բալկարիային վերաբերվող հարցերին, Գ. Խիժան կարծիք հայտնեց, թե Յու. Շանիբովի ձերբակալությունը քաղաքական սադրանք է: Միեւնույն ժամանակ նա նշեց, որ կոնֆլիկտները պետք է լուծեն տեղական իրավապահ մարմինները, ոչ թե երկրի այլ շրջաններից ուղարկված զինվորները: «Ռուսաստանի ղեկավարությունը կարող է ստիպել կատարել օրենքները, սակայն ավելի լավ է, երբ դա անում են իշխանությունները տեղերում», նշեց Խիժան: ■

digitised by A.R.A.R.@

Էկոլոգիական դաստիարակությունը սկսել օրորոցից

«Մարդը տիրապետում է բնությանը՝ սակայն ինքն իրեն տիրապետել չսովորած». Շվեյցեր

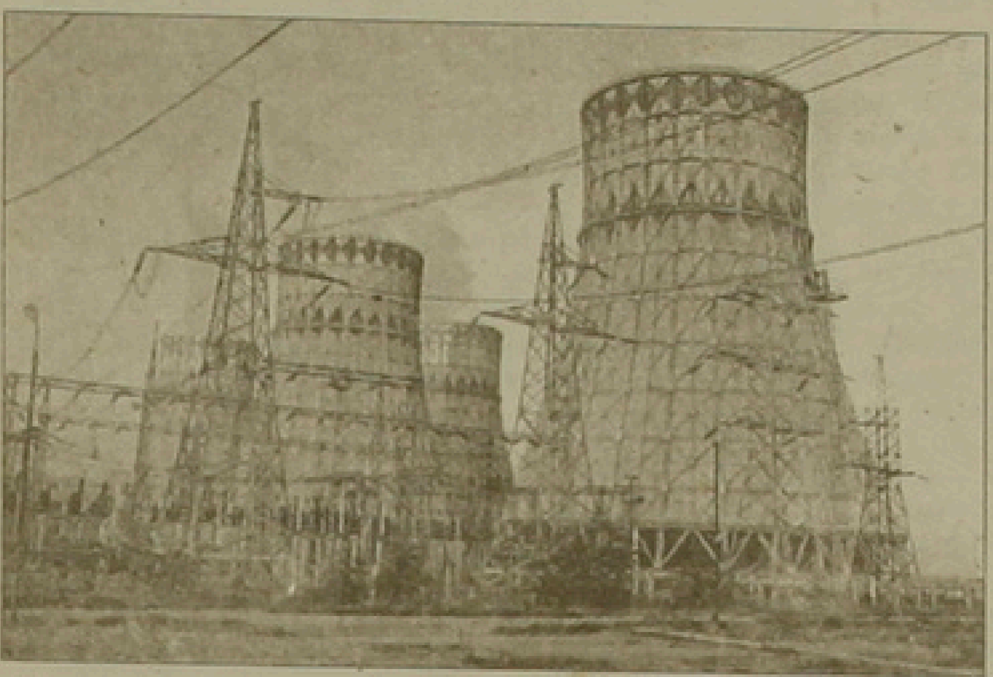

Բնության վրա իր անզուսպ ներգործության, բնական հարստությունների անխնա օգտագործման հետևանքները բումերանգի հարվածով սեփական մաշկի վրա զգալուց հետո մարդն սկսեց փոխել վերաբերմունքը շրջապատի նկատմամբ սպառողականից խնայողականի: Աշխարհում սկսեց գերակայել կայուն զարգացման սկզբունքը, որի հիմքում *«տնտեսության զարգացումը պետք է ընթանա առանց բնությանը վնաս հասցնելու»* թեզն է:

Քանի որ Հայաստանում բնության գործոնները բազում յուրահատկություններ ունեն, ուստի կայուն զարգացում ապահովելու համար անհրաժեշտ է ելնել այդ առանձնահատկությունների գիտական վերլուծությունից: Իսկ առանձնահատկություններից են ռելիեֆի կտրուկ մասնատվածությունը, սեյսմիկ ակտիվ գոտիները, որ տարածքի 40 տոկոսն են կազմում և գտնվում են ծովի մակարդակից 2000 և ավելի մեծ բարձրության վրա: Գյուղատնտեսության համար պիտանի հողատարածքների չափը բնակչության մեկ շնչին 0,4 հա է՝ 6 անգամ պակաս ԱՊՀ երկրների միջինից, իսկ մնացյալը աղակալած, ճահճոտ, տեխնածին աղտոտվածությամբ հողեր են: Հայաստանը ջրասակավ հանրապետություն է՝ բնակչության մեկ շնչին 8 անգամ քիչ ջուր է ընկնում, քան ԱՊՀ-ի միջին ցուցանիշն է: Հայաստանը նաև սակավանտառ է՝ 11,8 տոկոս, հարուստ չէ հումքային և էներգետիկ պաշարներով: Ավտոտրանսպորտի տարեկան ընդհանուր արտանետումները 714 հազար տոննա են կազմում: Բնակչության խտությունն էլ է մեծ՝ 116 մարդ/կմ², իսկ Արարատյան հարթավայրում՝ 400 մարդ/կմ²: Քաղաքներն անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններ ունեցող գոգահովիտներում են, որտեղ հաճախակի են սմոգային երևույթները: Հայաստանը նաև հարուստ բնական աշխարհ ունի, որից 200 էնդեմիկ և 99 կենդանական տեսակ գրանցված են Կարմիր գրքում: Էկոլոգիական քաղաքականություն իրականացնելիս նկատեսը պիտի լինեն այս և այլ տվյալներ:

Բնական աշխարհին պատճառված վնասի չափերը մեր հանրապետությունում բոլոր պարամետրերով անցնում են թույլատրելի սահմանները: Մարդկությանը հայտնի գրեթե բոլոր էկոխնդիրներն առկա են այստեղ: Այդ խնդիրների խաչաձևումից ստեղծված իրավիճակը շտկելու համար Հայաստանի ներկայացուցիչները Ռիո-դե-Ժանեյրոյում առաջարկեցին հանրապետությունը դարձնել էկոխնդիրների լուծման լաբորատորիա՝ նոոսֆերային մոդել:

Բնության վերքերը բուժելու խնդրում առաջին քայլերն անելիս բնականորեն ծառանում է «ինչի՞ց սկսել» հարցը: Հարց, որ հառնել է բոլոր ժողովուրդների առջև քաղաքակրթության զարգացման որոշակի պահի: Իսկ պատասխանը միանշանակ է եղել՝ անհրաժեշտ է սկսել էկոլոգիական կրթությունից, դաստիարակությունից, կադրեր պատրաստելուց:

Էկոլոգիական խնդիրների, հետևապես նաև էկոլոգիական դաստիարակության ու կրթության անհրաժեշտությունը բացի զուտ բնապահպանական պատճառներից ունի նաև քաղաքական իմաստ: Մարդկության գերզգայնությունը այդ խնդիրների նկատմամբ և մեր անհաղորդությունը դրանց անջրպետ են գծում, մեզ դասում բարբարոս ժողովուրդների թվին, որոնք բոլորովին չեն հոգում ապագայի, գալիք սերունդների մասին: Միջազգային հանրության հետ շփման եզրերն ընդարձակելու համար մենք ևս պիտի մտահոգվենք նրա խնդիրներով: Որքան էլ քաղցած ու մրսած, վիրավոր ու հիվանդ, սակայն մեր ցավերով չպետք է շարունակ հոգնեցնենք մարդկությանը, այլ երբեմն մենք էլ ապրենք նրա հոգսերով ու մտահոգություններով: Գուցե որպես արբաղդություն ընդունվի, սակայն մարդկությանը երբեմն ավելի շատ հուզում է Արցախում Կարմիր գրքում գրանցված բնատեսակի ոչնչացումը, քան մեր զոհերի մասին ամենօրյա ամփոփագրերը:

Եվ վերջապես, էկոլոգիական տարական գիտելիքներն այսօր մեզ ավելի են անհրաժեշտ, քան ասենք սոսկ մաթեմատիկական գիտելիքները, դրանց բացակայությունը հանգեցնում է բնաշխարհի ավերման: Եվ այստեղ իզուր են հորդորներն ու կոչերը, անգամ խստիվ արգելքներն ու տուգանքները: Ծառը չկտրելու, բույսին չվնասելու, ջուրն ու օդը չաղտոտելու համար անհրաժեշտ է բնության նկատմամբ մանկուց սեր ներարկել: Համոզված եմ, դա բազում դրական հույզեր կհաղորդի, կմեղմացնի ու կջերմացնի մանկական հոգիները: Քանի որ, ինչպես բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարության բնապահպանության ստրատեգիայի բաժնի պետ Ռազմիկ Պետրոսյանն է ասում, *«ծառ կտրելուց մինչև մարդ սպանելը մեկ քայլ է»*: Սակայն տարական գիտելիքները դեռևս երաշխիքներ չեն տալիս: Նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Նատաշա Մարտիրոսյանը, որ այս գործի նվիրյալներից է, գտնում է. *«Էկոլոգիան աշխարհայացք է, ուստի անպայման պետք է լինի ազգային, պետք է բխի ժողովրդի անցյալից ու ապահովված լինի ժողովրդական համակրանքով»*:

Բնության նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքի սաղմերը պիտի դրվեն դեռևս օրորոցում (օրորոցային երգերով), տարիքի առաջացման հետ այդ գիտելիքները պիտի խորանան, իսկ դրանց կիրառական նշանակությունը՝ մեծանա:

Ի՞նչ է արվել մինչ այսօր Հայաստանում էկոդաստիարակության ու կրթության ասպարեզում: Մենք համեմատաբար քիչ ենք կապված կենդանական աշխարհին (շուն ու կատու քչերն են պահում), բնության հետ շփվելու հնարավորություններն էլ շատ են սահմանափակ: Իսկ դպրոցական ծրագրերում էկոգիտելիքների բացակայությունը հանգեցնում է նրան, որ էկոդաստիարակությունը հիմնվում է ոչ թե տեսության, այլ փորձարարական անձանց ջանքերի վրա: 1987–88 թթ. բնության պահպանության կոմիտեն Մոսկվայից էկոկրթության ծրագրեր էր ստացել, որոնք էլ բառացիորեն ընդունվել էին որպես սեփական (զավեշտ է, բայց անգամ չէր հանվել ծովերի, օվկիանոսների պահպանության կետը): Այժմ նախարարության բնապահպանության ստրատեգիայի բաժինը մշակել է էկոլոգիական դաստիարակության և կրթության հիմնադրույթների տեսակետ, որով առաջնորդվելով գիտնականների մի փոքր խումբ, բարձրագույն կրթության հիմնահարցերի գիտահետազոտական կենտրոնի ղեկավար Էդվարդ Ղազարյանի գլխավորությամբ, մշակում է էկոլոգիական կրթության և դաստիարակության հայեցակարգ: Աշխատանքներին մասնակցում էին նաև լուսավորության և բարձրագույն կրթության ու գիտության նախարարությունները: Որպես հիմք ընդունվում է մարդու և բնության միասնության գաղափարը, էկոլոգիական գիտելիքի առարկան դիտվում է որպես մտածողության և աշխարհայացքի զարգացման հիմք, էկոլոգիական հիմնահարցերը բնորոշվում են որպես քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական, գիտատեխնիկական, մշակութային, հոգեբանական հասկացությունների ամբողջություն: Խմբում ընդգրկված են ֆիզիկոս, կենսաբան, աշխարհագետ, բժիշկ և այլն, այսինքն, խնդրին նեղ մոտեցումը բացառվում է: Հայեցակարգն ընդգրկելու է նախադպրոցական տարիքից մինչև բուհ երեխային տրվող էկոդաստիարակության ուղղությունները: Մշակումից հետո այն կներկայացվի նախարարությունների համատեղ կոլեգիայում և կհանձնվի բոլոր շահագրգիռ կազմակերպություններին ու անձանց: Այդ ծրագրերը պետք է հաստատվեն Հայաստանի կառավարության և Գերագույն խորհրդի կողմից, ստանալով պետականի կարգավիճակ:

Այս ծրագրերի անհրաժեշտությունը հիմնավորելու կարիք չկա, բավական է հիշել, որ ԱՄՆ-ի նման էկոլոգիապես խնամված երկրում 1990 թ. Բուշի կողմից ընդունվեց 8 օրինագիծ, որոնցից մեկը էկոլոգիական դաստիարակությանն էր վերաբերում:

Գուցե ընթերցողը տարակուսի՝ ի՞նչ դրա ժամանակն է: Բայց այստեղ հապաղումը կարող է անդառնալի հետևանքների հանգեցնել, բնակլիմայական կատակլիզմները կանեն այն, ինչ չկարողացավ անել արտաքին թշնամին:

ԱՐՄԻՆԵ ՕՀԱՆՅԱՆ

Երկրաշարժը հնարավո՞ր է կանխագուշակել

Գերմանական և թուրքական երկրաֆիզիկոսները համատեղ նախագիծ են կազմել

«Միայն շառլատաններն ու տխմարներն են հանձն առնում կանխագուշակել երկրաշարժները», ասում էր աշխարհահռչակ երկրաֆիզիկոս, պրոֆեսոր Էմիլ Վիխերտը, որը 1898 թվականից ամբիոն էր ղեկավարում Գետինգենի համալսարանում: Իսկ այժմ երկրաշարժերի կանխագուշակությամբ զբաղվում է երկրաֆիզիկոսների մի ամբողջ խումբ: Եվ չնայած այն բանին, որ նրանց այդպես էլ չի հաջողվում մարդկանց ժամանակին նախազգուշացնել մոտալուտ կործանման մասին, գիտական հետազոտությունների արդյունքները, համենայն դեպս, հուսադրում են:

Քիլի համալսարանի պրոֆեսոր Յոհան Ցաունը՝ երկրաշարժների ուսումնասիրման գերմանա-թուրքական ծրագրի ղեկավարը, 1985 թվականից տարվող կանխագուշակման փորձագիտական հետազոտությունների շրջանակներում կատարեց նոր մեթոդի փորձարկումը:

Նրա մեթոդիկայի հիման վրա միջին հզորության 25 երկրաշարժներից, որոնք գրանցված են այդ ժամանակամիջոցում, ժամանակին կարելի էր կանխագուշակել 22-ը: Ճիշտ է, առայժմ դեռ պարզ չէ, թե այդ փորձը կարելի՞ է արդյոք կիրառել խոշոր երկրաշարժների դեպքում:

Հյուսիսային Թուրքիան մշտապես տառապում է երկրաշարժերից, նրանց թիվը 30-ական թվականների վերջից նկատելիորեն աճել է: Այստեղ Կարպատյան լեռները Էգեյան ծովի հետ միացնող գծի երկայնությամբ իրար են կպչում մայրցամաքային սալիկները՝ եվրասիականը և թուրքականը: Խոշոր կատակլիզմների միջև ընկած ժամանակամիջոցում այդ «Հյուսիսանատոլիական էջքի» շրջանակում տեղի են ունենում բազմաթիվ մանր երկրաշարժներ, որոնք գրանցվում են 9 երկրաշարժային չափիչ կայանների միջոցով: Եթե այդ կատակլիզմների էպիկենտրոնները անցկացվեն քարտեզի վրա, կստացվի մտահնար կարգանկար: Այնուամենայնիվ, դրա օգնությամբ, ըստ երևույթին, կարելի է կանխագուշակել հերթական խոշոր երկրաշարժը: Պրոֆեսոր Ցաունը մանրաերկրաշարժի յուրաքանչյուր էպիկենտրոնի շուրջը նկարեց մի փոքրիկ քառակուսի: Այնտեղ, որտեղ մի քանի քառակուսիները տեղադրվում էին իրար վրա, նշմարվում էր որոշակի տարածքով երկրաչափական ինչ-որ պատկեր: Այդ քառակուսիների ներսահի տարածությունները դարձան այն պարամետրերը, որի նկատմամբ սահմանվում էր մանրակրկիտ դիտողություն, հատկապես նրա ժամանակային փոփոխությունների նկատմամբ: Ըստ որում, պարզվեց, որ միջին ուժի երկրաշարժների մեծամասնության նախանշանը հանդիսանում է այդպիսի սահերի թվի սրընթաց աճը:

Լրացուցիչ նկատվեց, որ մեկտերկրաշարժների թիվը յուրաքանչյուր խոշորից առաջ աճում է:

Երբ Թուրքիայում հաջորդական երկրաշարժների արդյունքների հետազոտությունները նույնիսկ հաստատվեն, դա դեռ չի նշանակի, թե նոր մեթոդը կարող է կիրառվել նաև աշխարհի մյուս երկրաշարժավտանգ շրջաններում: Չափազանց տարբեր են երկրաշարժ առաջացնող տեղական երկրաբանական պայմանները:

Կարևոր տվյալներ կարելի է ստանալ նաև երկրագնդի մակերեսի վրա անշարժ թվացող կետերի միջև ընկած տարածությունների դիտողության հիման վրա: Երկրաշարժների ուսումնասիրման թուրք-գերմանական ծրագրի շրջանակներում 14 չափիչ կայաններում լազերային ճառագայթների օգնությամբ առավելապես լեռներում իրարից 10 կմ հեռավորության վրա գտնվող որոշակի կետերի միջև ընկած տարածությունների ճշգրիտ չափումներ են կատարվում: Այսպիսով, հնարավոր է դառնում գրանցել երկրաբանական սալիկների տեղաշարժը առնվազն 5 միլիմետրով:

Համընդհանուր մասշտաբով արբանյակային երկրաբաշխության օգնությամբ կարելի է հետևել մայրցամաքների տեղաշարժերին: Այդ նպատակով երկրագնդի մակերեսի վրա գտնվող համապատասխան չափիչ կայանից «Լագեոս» արբանյակի վրա ուղղվում է լազերային ճառագայթը: Լազերային զոնդերով զոնդավորված այդ արբանյակն արտացոլում է այն ճառագայթները, որոնք նորից ընկնում են կայանի վրա: Լազերային ճառագայթի անցման ժամանակը թույլ է տալիս հստակորեն որոշել մինչև արբանյակը տանող տարածությունը: Երբ այդ գիտափորձը կատարվում է տարբեր մայրցամաքներից, ապա երկրաչափական հաշվարկների օգնությամբ կարելի է որոշել երկու մայրցամաքների միջև ընկած տարածությունը մինչև 10 սմ ճշտությամբ:

Գիտնականները բացատրել են, որ Եվրոպան և Հյուսիսային Ամերիկան իրարից հեռանում են տարեկան երկու սանտիմետրով, իսկ Ասիան և Ամերիկան, ընդհակառակը, ամեն տարի մոտենում են 16 սմ: Սակայն այդ հետազոտությունների արդյունքները թույլ չեն տալիս եզրակացնել այս կամ այն շրջանում մոտալուտ երկրաշարժների մասին: Գոյություն ունեցող չափիչ կայանների ցանցը չափազանց քիչ է այդ նպատակների համար: Եթե հաջողվի ստեղծել նման կայանների ավելի խիտ ցանց, հատկապես երկրաշարժավտանգ շրջաններում, ապա այն ժամանակ, ըստ երևույթին, կարելի կլինի երկրաշարժները կանխագուշակել: Փորձելով նման չափումների հիման վրա տալ որևէ կանխատեսում, երկրաշարժագետները բազմիցս զգուշացնում էին գալիք երկրաշարժերի մասին, սակայն նրանց կանխագուշակումները չէին ստացվում: Ըստ որում, իհարկե, նրանց նկատմամբ վստահությունը նվազում էր: Բացի այդ, կանխատեսումը կարող է տնտեսական վնաս բերել տվյալ շրջանին, ասենք, զբոսաշրջիկների արտահոսքի ձևով, իջնում են անշարժ գույքի գները, դադարում են այնքան անհրաժեշտ ներդրումները:

Կանխատեսման ժամանակ իրեն արդարացնում է այսպես կոչված «երկրաշարժային խոռոչների» հասկացությունը: Այսպես են անվանում երկրաշարժավտանգ շրջաններում այն տեղամասերը, որտեղ երկար ժամանակ երկրաշարժ չի եղել: Կատակլիզմների ժամանակ երկրաշարժային լարվածությունը այդ խոռոչի շուրջը կարող է կտրուկ ընկնել: Ինչ վերաբերում է բուն խոռոչին, ապա հավանական է, որ այդ տեղում համապատասխան սալիկները շարունակում են մնալ լարվածության մեջ և մի գեղեցիկ օր կարող է դուրս նետվեն երկրաշարժի ձևով:

«Հյուսիսանատոլիական էջքի» գոտում նույնպես գոյություն ունի երկրաշարժային խոռոչ, որի արևմտյան վերջնամասում է կանգնած բազմամիլիոնանոց Ստամբուլը: Եվ քանի որ Թուրքիայում վերջին խոշոր երկրաշարժը տեղի է ունեցել 25 տարի առաջ, ապա երկրաշարժները, Ցաունի կարծիքով, անհրաժեշտ է կանխատեսել, քանի որ Ստամբուլին, ինչպես նաև Սան Ֆրանցիսկոյին սպառնում է խոշոր երկրաշարժ: Բացառված չէ, որ Բոսֆորի վրայի կամրջին նույն ճակատագիրն է նախանշված, ինչ Օքլենդ-Բեյ կամրջին, որը 1989 թվականի հոկտեմբերին ավերվեց խոշոր երկրաշարժից:

«Վելտ», Բոնն

digitised by A.R.A.R.@

Աշխարհում առաջին անգամ մասոնական ցուցահանդես

Մասոնների ամենամեծ եւ առաջին անգամ բացահայտ հավաքից շատ չի անցել, որը տեղի ունեցավ 1992 թ. հունիսի սկզբներին Լոնդոնի հայտնի Արլեզ Քուրդ ցուցասրահում: Այս հավաքին, որը նվիրված էր մասոնության կազմավորման 275-ամյակին, հինգ մայրցամաքներից ներկա էին ավելի քան հազար բարձրաստիճան եւ ընդհանուր առմամբ 12 հազար մասոններ: Հավաքի բացման խոսքում աշխարհի մասոնների առաջնորդ, անգլիական արքայական ընտանիքի անդամ Քենթի Դուքսն ասաց. «Ես խորհուրդ չէի տա, որ կարճ ժամանակամիջոցում մասոնների գործունեությունը լեգալ դառնար: Սակայն առաջա տասնամյակների ընթացքում հավանաբար սովորական մարդկանց համար մեր կազմակերպության մանրամասներն ավելի մատչելի կդառնան»: Այնուհետեւ հավաքի մասնակիցներն ամենամեծ օթյակում, փակ դռների հետեւում կատարեցին իրենց հատուկ արարողությունները:

Ըստ երեւույթին, ակնարկները լոնդոնյան հավաքի ժամանակ իրենց գործունեության աստիճանաբար լեգալացման մասին արդեն իսկ կյանքի են կոչվել: Այդ է վկայում Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում սեպտեմբերի 17-ին բացված «Մասոնությունը գոյություն է ունեցել աշխարհի ստեղծման առաջին օրվանից» ցուցահանդեսը, որը կազմակերպվել է Ավստրիայում այդ կազմակերպության ձեւավորման 250-ամյակի առթիվ: Թեհրանում հրատարակվող «Աբրար» օրաթերթի սեպտեմբերի 9-ի համարում վերոհիշյալ ցուցահանդեսի վերաբերյալ «Վիեննայում մասոնության պատմության ուրվագծերի անվան տակ ցուցահանդես է բացվում» խորագրով մի հոդված է լույս տեսել, որը ներկայացնում ենք թարգմանաբար:

Աշխարհում առաջին անգամ Վիեննայում, Ավստրիայի մայրաքաղաքում, սեպտեմբերի 17-ին բացվեց մասոնական մի ցուցահանդես, որի նպատակը այդ կազմակերպության պատմությանը սկզբից մինչեւ մեր օրերը ծանոթացնելն է: Վիեննայի հայտնի թանգարաններից մեկի տնօրենը, ուր կազմակերպվել է մասոնական ցուցահանդեսը, պրն. Գունթեր Թուր Ռեյզելը հայտարարել է, թե ցուցահանդեսը նվիրված է Ավստրիայում մասոնության ձեւավորման 250-ամյակին: Եւ աշխարհում այդ աննախադեպ ձեռնարկումը հովանավորվում է Ավստրիայի բարձրագույն օթյակի կողմից: Ցուցահանդեսի նպատակը մարդկանց մասոնության պատմության բոլոր տեսանկյուններից ծանոթացնելն է: Պրն. Թուր Ռեյզելը նշել է, որ մասոնության արմատները ձգվում են մինչեւ պատմական Հունաստան: Սակայն այս կազմակերպությունը, որը, ենթադրվում է, այսօր ամբողջ աշխարհում 4,5 միլիոն անդամ ունի, առաջին անգամ կազմավորված կերպով իր աշխատանքն սկսել է 1717 թ. Լոնդոնում: Նա ավելացրել է, որ Ավստրիայում այն ձեւավորվել է 1742 թ.: Եւ անցյալում բազմիցս պետության եւ եկեղեցու կողմից մասոնների գործունեությունն արգելված է եղել:

Այսօր մասոնությունն Ավստրիայում շատ ակտիվ է: Ավստրիայի նախկին կանցլեր Ֆրեդ Սինովացը, նախկին ֆինանսների նախարար, երկրի խոշորագույն բանկի տնօրեն Հանս Անդրոշը, ինչպես նաեւ Ավստրիայի ռադիոհեռուստատեսության ամենաճանաչված մեկնաբան Պավել Շավլ Միստերը եւ էլի շատ ուրիշ ազդեցիկ դեմքեր մասոններ են: Ավստրիայում մասոնական բարձրագույն օթյակի մի աղբյուր հայտնել է, թե այժմ Ավստրիայում մասոնական կազմակերպության գործունեության համար ոչ մի սահմանափակում եւ խոչընդոտ չկա: Նա արտահայտել է նաեւ այն միտքը, որ մասոնական կազմակերպությունը բնավ էլ գաղտնի կազմակերպություն չէ, եւ յուրաքանչյուր ոք, անկախ իր հայացքներից եւ համոզմունքներից, կարող է դառնալ մասոնության անդամ: Նա ավելացրել է, թե ինքը նվիրված կաթոլիկ քրիստոնյա է, եւ դա իրեն չի խանգարում մասոն լինել, քանի որ մասոնության բուն նպատակը մարդու ազատությունը եւ նրա անհատականության զարգացումն է: Այս տեսակետից էլ այն ոչ մի կերպ չի հակասում անհատի քաղաքական համոզմունքներին եւ կրոնական հավատալիքներին: Վերոհիշյալ ցուցահանդեսն իր աշխատանքները կշարունակի 1992 թ. սեպտեմբերի 17-ից մինչեւ 1993 թ. հունվարի 10-ը:

Հարկ ենք համարում նշել, որ մասոնական կազմակերպությունն իր գոյության ամբողջ ընթացքում աշխատել է թափանցել բոլոր երկրների ղեկավար շրջանակներ, որպեսզի իր ձեռքը վերցնի իշխանության լծակներն ամբողջ աշխարհում: Այս կազմակերպությունը թեպետ արտաքնապես ջանացել է իրեն դրսեւորել որպես մարդասիրության կողմնակից, բայց եւ այնպես գոյություն ունեցող փաստերը եւ վկայությունները ապացուցում են, որ այն միշտ էլ ծառայել է օթյակների շահերին: Մասոնների ամենաազդեցիկ ձեռնարկումներից մեկը կարելի է համարել իտալական P-2 օթյակի անհաջող փորձը՝ Իտալիայի կառավարությունը վերացնելու նպատակով կազմակերպված հեղաշրջումը:

Մասոնները օգտվում են միջազգային կապի հզոր ցանցից: Եւ անկասկած կարելի է ասել, որ աշխարհում միակ կազմակերպությունն է, որի անդամներն աշխարհում ամենաազդեցիկ քաղաքական, ռազմական, տնտեսական եւ մշակութային դեմքերն են: Այսպես օրինակ, Ամերիկայի նախագահներից 5-ը եւ ընդհանրապես Արեւմտյան այդ երկրների ղեկավարներից շատերը մասոն են եղել: Հիշատակման է արժանի նաեւ այն հանգամանքը, որ միջազգային մասոնությունը, ներթափանցելով կործանված շահի պալատականների եւ կառավարության ղեկավար շրջաններ, Իրանում մեծ ազդեցություն էր ձեռք բերել:

Մասոնությունը միջազգային հասարակության գիտակցության մեջ տպավորվել է որպես գաղտնի, խճճված, բարդ եւ ահեղ մի կազմակերպություն, որը սերտորեն համագործակցում է միջազգային սիոնիզմի հետ:

Պատրաստեց ՀՄՄ ԲԵԳԻՋԱՆՅԱՆԸ

Արաֆաթը եւս ուշադրությունից դուրս չէ

RFI ռադիոկայանը հաղորդեց, որ Ֆրանսիայի արտգործնախարար Ռոլան Դյուման Միջին Արեւելք պաշտոնական այցելության շրջանակներում նամակ է հղել նաեւ Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպության ղեկավար Յասեր Արաֆաթին, ուր արծարծված են շրջանում խաղաղ կարգավորման գործընթացի խնդիրները: Նամակի բովանդակության մանրամասները չեն հաղորդվել:

Ֆրանսիան կարծր դիրքորոշում ունի Բոսնիայի խնդրում

Ֆրանսիան, որն այժմ նախագահում է ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդում, պահանջում է արգելել սերբական օդուժի թռիչքները Բոսնիայի օդային տարածքում եւ վերահսկել այդ արգելքը արեւմտյան օդուժերի մասնակցությամբ, հաղորդում է RFI ռադիոկայանը: Միաժամանակ BBC ռադիոկայանը, վկայակոչելով բելգրադյան աղբյուրները, հայտնում է, թե Բոսնիայում սերբական ուժերի հրամանատար Կարաջիչն սպառնացել է չմասնակցել կարգավորման բանակցություններին, եթե օդային վերահսկողություն հաստատվի Բոսնիայի տարածքի վրա: ՄԱԿ-ի պատասխանատու աշխատակիցն այս կապակցությամբ Կարաջիչին կոչ է արել «լավ մտածել նախքան նման հայտարարություններով հանդես գալը»:

Անգլիացիները դեմ են Մաաստրիխտին

Ըստ RFI կայանի հաղորդագրության, Անգլիայում անցկացված հասարակական կարծիքի հարցման արդյունքներով բնակչության 68 տոկոսը դեմ կքվեարկեր մաաստրիխտյան համաձայնություններին, եթե Բրիտանիայի մասնակցության հարցը լուծվեր հանրաքվեի միջոցով: Մեծ Բրիտանիայի սահմանադրությամբ այս դեպքի համար հանրաքվե նախատեսված չէ:

Ո՞վ է արգելել Գորբաչովի մեկնումը Ռուսաստանից

BBC ռադիոկայանը, վկայակոչելով «Գորբաչովի հաստատության» աշխատակիցներից ստացած տեղեկությունները, հաղորդում է, թե Գորբաչովին Ռուսաստանից դուրս չթողնելու վերջնական որոշումն ընդունվել է արտգործնախարար Կոզիրեւի եւ պետքարտուղար Բուրբուլիսի անձնական հանդիպումից հետո:

Բիլ Քլինթոնի արտաքին քաղաքականության ուրվագծերը

Ընտրարշավի ընթացքում Քլինթոնի ելույթներում առանձնանում են դեմոկրատների արտաքին քաղաքականության ուրվագծերը, հաղորդում է BBC-ն: Նախ, Քլինտոնը պատրաստ է տնտեսական սահմանափակումների դիմել ընդդեմ Չինաստանի, այդ երկրում դեմոկրատական իրավունքների ոտնահարումը բողոքարկելու համար: Երկրորդ, Քլինթոնը Սերբիայի դեմ օդուժի կիրառման եւ կանխարգելիչ հարվածների դիմելու կողմնակից է (վերջերս նույն դիրքերից է հանդես գալիս նաեւ Բուշը): Երրորդ, Քլինթոնը պատրաստ է կրճատել ԱՄՆ-ի ռազմական ներկայությունը Եվրոպայում մեկ երրորդով: Չորրորդ, Քլինթոնն անհրաժեշտ է համարում կենտրոնացնել ուշադրությունն ու նյութական միջոցները «արագ հակազդեցության ուժերի» ընդլայնման եւ հզորացման վրա:

Պենտագոնը կրճատում է իր բյուջեն

Ըստ ԱՄՆ պաշտպանության նախարարության բարձրաստիճան ներկայացուցիչների հայտարարության, Պենտագոնը, նախատեսելով ռազմական ծախսերի զգալի նվազեցումը, առանց ավելորդ աղմուկի նախապատրաստվում է իր զինված ուժերը կրճատել մինչեւ այն մակարդակը, որը Բուշի վարչակազմը համարում է նվազագույն թույլատրելի: Կրճատման ենթակա են ռազմական հիմնական ծրագրերը, ներառյալ զորքերի քանակությունը, սպառազինությունների գնումները, ռազմական բազաները: Արդյունքում 1997 թվականին կտնտեսվի 80 միլիարդ դոլլար, որը կծախսվի երկրի ներսում խաղաղ ծրագրերի ֆինանսավորման վրա:

Ռազմական բյուջեի այդ կրճատումների մասին վերջնական որոշում դեռ չի ընդունվել եւ դժվար թե ընդունվի մինչեւ ընտրությունները: Սակայն զինվորականներն արդեն համաձայնվել են բյուջեի վերանայման չափանիշների հետ, պատրաստվելով ներկայացնել երկարատեւ ծրագրեր, որոնք հարմարեցված են Պենտագոնի ստրատեգիական կոնցեպցիային:

Այդ գաղտնիացված ծրագրերը, որոնց պատճենները «Նյու Յորք Թայմսին» հաջողվեց ստանալ, նախատեսում են մինչեւ 90-ական թվականները պահպանել զինծառայողների հիմնական քանակակազմը՝ թվով 1,6 միլիոն մարդ, ինչպես Պենտագոնը նախատեսել էր 1990 թվականի ամռանը: Ըստ երեւույթին, այդ ծրագրերի որոշակի կոնկրետ կետերի վերաբերյալ կծավալվեն աշխույժ բանավեճեր: Օրինակ, ռազմածովային նավատորմի ավիակիրների վրա ռազմական ավիացիայի տեղադրման մասին առաջարկությունը, որը պատկանում է ծովային հետեւազորին, եւ ռազմաօդային ավիացիայի ռմբակոծիչները պահեստայիններով համալրելը:

«Շատերը գտնում են, որ կրճատումները յուրաքանչյուր դեպքում անխուսափելի են, անկախ նրանից թե ով կհաղթի՝ Բուշը կամ Քլինթոնը, հայտարարեց Պենտագոնի բարձրաստիճան ներկայացուցիչը: *Տարբերությունը միայն այն է, որ Քլինթոնի օրոք այդ գործընթացը ավելի արագ կլինի, քան Բուշի»:*

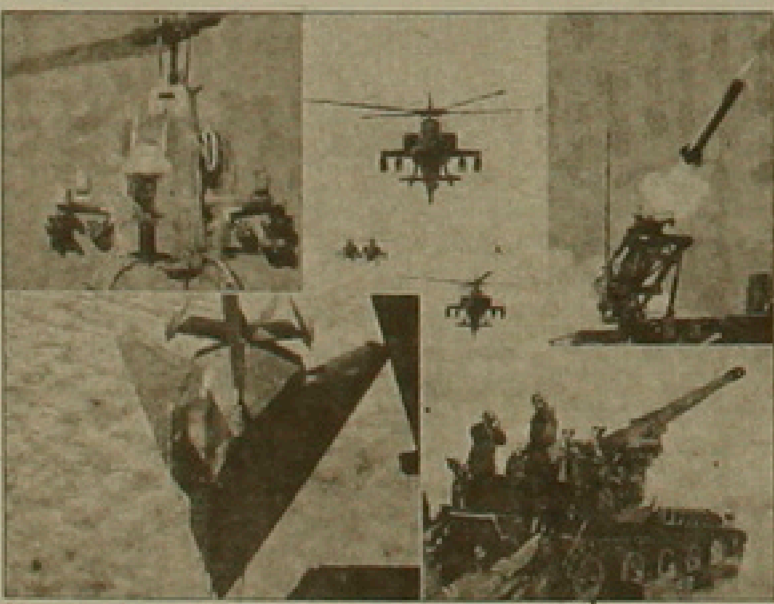

Վերջերս Բիլ Քլինթոնը հայտարարեց, որ իր կողմից հաջորդ հինգ տարվա համար ծրագրված ռազմական հատկացումները միայն 5 տոկոսով են զիջում Բուշի առաջարկություններին: Նա մտադիր է սակայն զգալիորեն կրճատել ամերիկյան զինված ուժերը Եվրոպայում եւ ծախսերը հակահրթիռային պաշտպանության ծրագրի վերաբերյալ, որը հայտնի է որպես «Աստղային պատերազմ»:

Անցյալ տարի, առաջա ռազմական ծախսերի բազմակողմանի վերլուծությունից հետո, որը կատարվեց պաշտպանության նախարար Դիք Չեյնիի եւ շտաբների պետերի միացյալ կոմիտեի նախագահ գեներալ Փաուելի հանձնարարությամբ, Պենտագոնը նախընտրեց հրաժարվել զենքի թանկարժեք որոշ համակարգերից, օրինակ B-2 ռմբակոծիչներից եւ «Seawolf» սուզանավերից: *«Ներկայումս*, ասվում է ռազմածովային ուժերի փաստաթղթի մեջ, որը վերաբերում է ռազմական երկարաժամկետ ծրագրմանը, *ռազմական հատկացումների կրճատում չի նախատեսվում»*: Բանակի բարձրաստիճան ներկայացուցիչը զարգացրեց այդ միտքը, հայտարարելով, թե *«ոչ ոք չի հավատում, որ մենք կդիմանանք ներկա բյուջետային մակարդակի վրա: 280 միլիարդ դոլլարանոց բյուջեն անցյալի գործ է: Հավանական է, որ ռազմական ծախսերն այսուհետեւ կկազմեն 240-250 միլիարդ դոլլար, եթե ոչ ավելի քիչ»*: Ընթացիկ ֆինանսական տարում Պենտագոնի բյուջեն կազմեց 291 միլիարդ դոլլար: Պենտագոնի վերջին ծրագրերում նշվում է, որ նավատորմը կպահպանի 12 ավիակիր, ռազմաօդային ուժերը կունենան 15 տակտիկական ավիակիրներ, իսկ բանակը՝ 12 դիվիզիա լրիվ կազմով: Հունիս ամսին բոլոր տեսակի զորքերի կողմից ներկայացված երկարաժամկետ բյուջետային ծրագրերը նախատեսվում է կիրառել 1994-1995 ֆինանսական տարում: Այդ ծրագրերի հիմքում դրված է մի փաստաթուղթ՝ «ռազմական ծախսերի ծրագրավորման հրահանգը»: Այդ հրահանգի նպատակներից մեկն է՝ պահպանել Ամերիկայի առաջնությունը ստրատեգիական սպառազինությունների ոլորտում եւ փոփոխված նոր պայմաններում այն բանից հետո, երբ Մոսկվան ու Վաշինգտոնը վերջերս կնքված համաձայնությամբ պատրաստվեցին զգալիորեն կրճատել իրենց մարտագլխիկների քանակը: Ըստ զինվորականների հայտարարությունների, բյուջետային երկարաժամկետ ծրագրերը կազմված են այն հաշվով, որպեսզի պահպանվի ռազմական ներուժը, որը ԱՄՆ-ի զինված ուժերին հնարավորություն կտա միաժամանակ մասնակցել երկու խոշոր շրջանային պատերազմների, չհրաժարվելով Եվրոպայում ռազմական զգալի ներկայությունից:

Ըստ երեւույթին, ամերիկյան ռազմական օբյեկտների թիվը հետզհետե կկրճատվի: Պենտագոնը ձգտում է խուսափել զինված ուժերի հետագա կրճատումներից, որոնք, իր կարծիքով, կարող են քայքայել պրոֆեսիոնալ բանակի նկատմամբ վստահությունը, որը, ինչպես հայտնի է, ձեւավորվում է կամավոր հիմունքներով:

«Նյու Յորք թայմս»

digitised by A.R.A.R.@

Բեյքերը կրկին պետքարտուղար կդառնա, եթե…

«…Եթե ես ընտրվեմ ԱՄՆ-ի նախագահ», հայտարարել է Ջորջ Բուշը: Դրանով իսկ, ըստ BBC կայանի, Բուշը վերջ դրեց այն ասեկոսեներին, որ պտտվում էին Բուշ-Բեյքեր հարաբերությունների ապագայի շուրջը: Բուշի այս հայտարարությունը նպատակ ունի հավաստիացնելու ամերիկացի ընտրողներին, որ հանրապետական նախագահի վերընտրության դեպքում նրանք կունենան հետեւողական արտաքին քաղաքականություն, հիմնված վերջին 12 տարիների ղեկավարման ավանդույթների վրա, հաղորդում է BBC-ն:

Կշարունակվի ռուսական զենքի մատակարարումն Իրան

Ռուսական զենքի մատակարարումն Իրան, չնայած ԱՄՆ-ի ճնշմանը, կշարունակվի: Այդ մասին «ԻՖ»-ին հայտնեց արտաքին տնտեսական հարաբերությունների նախարարության բարձրաստիճան մի աշխատակից, որը չցանկացավ նշել իր անունը: Օրերս ԱՄՆ-ի սենատը փոփոխություն մտցրեց այն օրենքում, ըստ որի Բուշի վարչակազմը 500 միլիոն դոլլարի վարկ պետք է հատկացնի Ռուսաստանին: Փոփոխությունը կապված է Մոսկվայի եւ Թեհրանի ռազմատեխնիկական համագործակցության հետ: Նույն աղբյուրը հայտնեց, թե ըստ փորձագետների տվյալների, Իրանին վաճառված զենքի դիմաց Ռուսաստանն ստանում է 3-4 անգամ ավելի մեծ եկամուտ, քան ԱՄՆ-ից ստացվող վարկն է:

Ճապոնացիների մեծամասնությունը վստահում է Գորբաչովին

Ճապոնացիների 70 տոկոսը ավելի շատ հավատում են նախկին ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովին, քան այսօրվա Ռուսաստանի ղեկավար Բորիս Ելցինին, եւ ուզում են, որպեսզի Գորբաչովը վերադառնա Ռուսաստանի իշխանությանը: Հարցվածների միայն 30 տոկոսն է Ելցինի անձի եւ վարած քաղաքականության հետ երկու երկրների միջեւ հարաբերությունների լավացման հույսեր կապում: Ինչպես հայտնում է «Սվոբոդնի Մախալին» թերթը, ճապոնական NHK հեռուստաընկերության անցկացրած հասարակական կարծիքի հարցման արդյունքները այդպիսին են եղել: NHK-ի ներկայացուցիչներն այս երեւույթը բացատրում են նախ, Ելցինի Տոկիո կատարելիք այցի ձախողմամբ, եւ երկրորդ «շիկոտանյան խարդախությամբ», երբ Շիկոտան կղզու մի մասը վարձով տրվեց Հոնգկոնգի մի ֆիրմայի:

Էգեյանի ռազմափորձերում էլի մեկ զոհ

Ամերիկյան բանակի մի ծովային սպանվեց կիրակի օրը Էգեյան ծովում ՆԱՏO-ի ռազմափորձերի ընթացքում: Ուղղաթիռի պտտաշեղբը կպել էր ծովայինի գլխին: Նախապես, չորեքշաբթի օրը, նույն ռազմափորձերի ընթացքում սպանվել էր 5 թուրք ծովային, որոնց նավը պատահմամբ հրթիռակոծվել էր ամերիկյան «Սարատոգա» ավիակրից:

Նոր պտտահողմեր Ֆլորիդայում

Շաբաթ օրը նոր պտտահողմեր բազմաթիվ ավերածություններ գործեցին Ֆլորիդայի Տամպա ծովածոցում, սպանելով առնվազն 3 եւ վիրավորելով 25 բնակչի: Հարյուրավոր բնակիչներ մնացել են անտուն:

Ուսանող պատմաբանը հետազոտություն է գրում

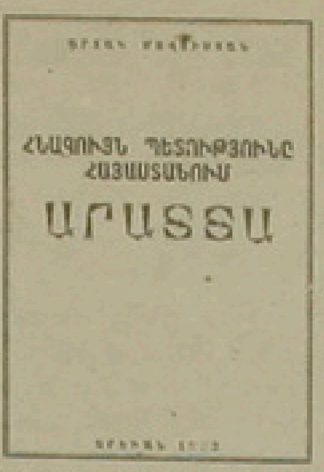

Օրերս լույս է տեսել Արտակ Մովսիսյանի «Հնագույն պետությունը Հայաստանում. ԱՐԱՏՏԱ (Ք. ա. 28-27-րդ դարեր)» աշխատությունը:

Փոքրածավալ, սակայն գիտական առումով չափազանց հետաքրքիր սույն ուսումնասիրությունը երիտասարդ պատմաբանի (տակավին ուսանում է Երեւանի պետական համալսարանում) լուրջ հայտ է հայագիտության մեջ: Այն նվիրված է հայկական բարձրավանդակում դեռեւս վաղնջագույն ժամանակներում գոյատեւած Արատտա երկրի պետական կառուցվածքի, սոցիալական ու տնտեսական հարաբերությունների, պաշտամունքի, հավատալիքների ու սովորույթների համակարգի, գրի, դիցաբանության ու քրմության վերաբերյալ պահպանված տարաբնույթ տեղեկությունների հետազոտմանը:

Նման նյութի վերհանումը եւ գիտական շրջանառության մեջ դնելը հույժ դրական եւ կարեւոր է, քանզի հնարավորություն է ընձեռում նոր հայացք ձգել Ք. ա. 3-րդ հազարամյակի Հայկական լեռնաշխարհի տարածքում եղած պատմական եւ ժողովրդակազմական իրավիճակին ու ընթացքներին, Հայաստանում պետականության կազմավորման, պատմության, մշակույթի ակունքների հանգուցային հարցերին: Հանդես գալով արատտագիտության (հմմտ. հայաստանագիտություն, բիայնագիտություն կամ ուրարտագիտություն) ճշմարիտ դիրքերից, շումերական գրավոր աղբյուրների (վիպերգեր) եւ հայկական հնագիտական նյութի, ինչպես եւ բնատարածքի համեմատական լեզվաբանական նյութի վերլուծության հիման վրա, հեղինակը, ի տարբերություն գրեթե բոլոր նախորդ ուսումնասիրողների, տեղորոշում է Արատտա երկիրը Հայկական լեռնաշխարհում, քննության առնելով մասնավորապես արատտա-շումերական զուգահեռները եւ դրանք համադրելով Լեռնաշխարհին հարեւան մյուս ժողովուրդների, ցեղերի եւ այլ էթնիկ հանրությունների նմանատիպ նյութի հետ:

Առանձնապես արժեքավոր է «Արատտա, Ուրարտու, Արարատ(դ) եւ այլ անունների մասին» ենթամասում արվող հետեւյալ եզրահանգումը՝ *«Արատտա, Ուրարտու, Արարատ(դ) եւ Կարդու տեղանունները իրենց տարբերակներով տրվել են միեւնույն երկրամասին, այն է՝ Հայաստան լեռնաշխարհին: Այդ երկրանունները հիմքում ունեն միեւնույն արմատը եւ նշանակել են «սուրբ օրենքների երկիր»»* (էջ 32):

Ամենեւին չհավակնելով անթերիության եւ պատրաստակամություն հայտնելով (գրքի առաջաբանում) ունկնդիր լինել քննադատական խոսքին, Արտակ Մովսիսյանն իր տեսակետները շարադրում է համարձակ եւ գիտական պատշաճ մակարդակով: Գրքի արժանիքները լրացնելու են գալիս «Առաջավոր Ասիան Ք. ա. 3-րդ հազարամյակի I-ին կեսում (ըստ շումերական դյուցազնավեպերի)» քարտեզը, գիտական հարուստ ապարատը, ամփոփումը (հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն):

ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ
ՀԳԱ Պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պատմ. գիտ. թեկնածու

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ֆիշերն անուղղելի է

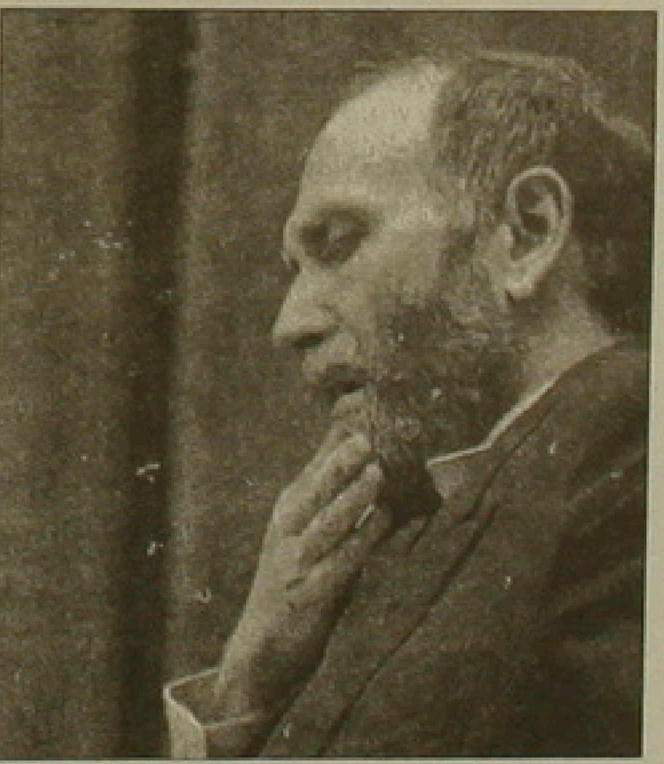

20 տարվա ճգնավորությունից հետո ամերիկյան շախմատային հանճար Բոբի Ֆիշերը ինչպես եւ նախկինում հայտնվեց բոլորի եւ ամեն ինչի վրա չարացած:

Նա տեղն ու տեղը աշխարհի խոշորագույն շախմատիստներին անվանեց *«տականքներ, որոնց աշխարհը չի տեսել»*: Նրա սկանդալային բնավորությունը բնավ չի փոխվել. ավելի մեծ անքաղաքավարությամբ նա ցուցադրում է իր հակասեմիտիզմը եւ լուտանք թափում մարդկային ողջ ցեղի վրա, որն, ինչպես ինքն է համարում, իր դեմ է դուրս եկել եւ ցանկանում է իրեն ոչնչացնել:

Վերադառնալով շախմատի աշխարհ, 48-ամյա Ֆիշերը դրա համար ոչ մի լավ տեղ չգտավ, քան Բալկանյան պատերազմի մերձռազմաճակատային շրջանները: Պարոն Ֆիշերը անուղղելի անհասարակաց մնացել է եւ մամուլի ասուլիսները նրա համար չեն: Հարցերը թույլատրված է տալ միայն գրավոր ձեւով: Պարոն Ֆիշերը, դրանցից մեկում մոլորված, տասնհինգ րոպե ուսումնասիրելով հերթական հարցերը հայտարարեց, որ կսկսի «լկտի» «Նյու Յորք թայմսի» թղթակցի տված հարցերի պատասխանից: Ինչպես հայտնի է, նա Ռուսաստանին մեղադրեց իր գրքի գողության մեջ, իսկ աշխարհի չեմպիոն Գարի Կասպարովին անվանեց «խարդախ» (ժուլիկ): Պարոն Ֆիշերը հարձակվեց նաեւ համաշխարհային համակարգության վրա. *«Ժամանակին ԱՄԿ-ը բանաձեւ ընդունեց, որ սիոնիզմը հավասարեցնում էր ռասիզմին: Շատ ճիշտ էր այդ բանաձեւը: Սակայն հիմա չգիտես ինչու վերացրին: Իզուր»*: «Հակասեմիտիզմը» նրա մոտ ընդհանրապես տարակուսանք է առաջացնում: *«Մի քիչ լավ չեմ հասկանում, թե սա ինչ բան է, ասաց նա: Արաբները, օրինակ, նույնպես սեմիտներ են, սակայն ես նրանց դեմ ոչինչ չունեմ»*: ■

«Ծերուկները» հոգնե՞լ են

14-րդ պարտիան, նախորդի նման, բավականին խաղաղ ընթացավ: Գուցե 55-ամյա Սպասկին եւ 48-ամյա Ֆիշերը հոգնել են եւ ուժեր են հավաքում նոր «ծեռնամարտից» առաջ: Բավականին արագ մի ամբողջ շարք փոխանակումներ կատարվեցին, եւ արդեն 20-րդ քայլի մոտակայքում հանգիստ խղճով կարելի էր հաշտություն կնքել: Բայց մրցակիցները չէին շտապում կիսել միավորը միանգամայն հասկանալի պատճառով: Բանն այն է, որ Ֆիշերի պնդմամբ, մրցախաղի կանոնադրությունում մի շատ յուրօրինակ նորամուծություն է մտել: Երբ խաղը ոչ-ոքի է ավարտվում մինչեւ 30-րդ քայլը, հակառակորդները միանգամից անցկացնում են հաջորդ պարտիան:

Ո՛չ Ֆիշերը, ո՛չ Սպասկին տրամադրված չէին նույն օրը նոր հանդիպում սկսել: Ահա թե ինչու նրանք «բարեհաջող» անցան «վտանգավոր» սահմանը:

Գ. Հ.

ՍՊԱՍԿԻ-ՖԻՇԵՐ
14-րդ պարտիա
Թագուհու գամբիտ

1. d4 d5 2. c4 dc 3. ձf3 ձf6 4. e3 e6 5. փ:c4 c5 6. 0-0 a6 7. dc Թ:d1 8. ն:d1 փ:c5 9. b3 b5 10. փe2 փb7 11. փb2 ձbd7 12. ձbd2 0-0 13. նac1 նfc8 14. h3 Աf8 15. Աf1 Աe7 16. ձe1 փd6 17. a4 փc6 18. ab ab 19. նc2 նc7 20. նdc1 նac8 21. փf3 փ:f3 22. ձd:f3 e5 23. ն:c7 ն:c7 24. ն:c7 փ:c7 25. ձc2 ձe4 26. ձa3 b4 27. ձc4 f6 28. ձe1 ձdc5 29. ձc2 ձ:b3 30. ձ:b4 ձbd2+ 31. ձ:d2 ձ:d2+ 32. Աe2 ձc4, ոչ ոքի:

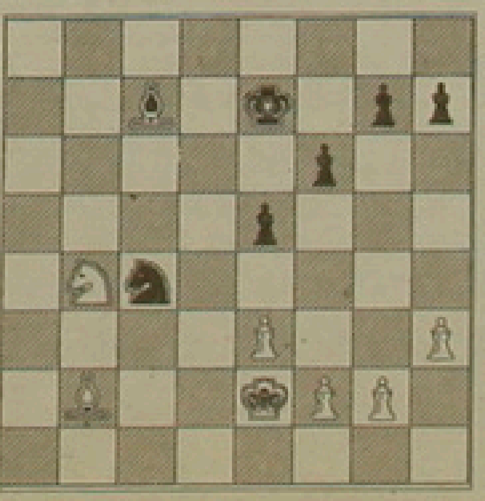

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Մարզադպրոցի գործերն ու հոգսերը

Ալբերտ Ազարյան: Հանրածանոթ անուն է, համաշխարհային հռչակ ունեցող մարմնամարզիկ: Ոսկե էջեր է գրել Հայաստանի մարզական պատմության մեջ: Մարմնամարզությամբ զբաղվել է 16 տարեկանից՝ 1949-ից, մեկ տարի անց ստացել սպորտի վարպետի կոչում: Երկուական անգամ աշխարհի եւ օլիմպիական, մեկ անգամ Եվրոպայի, 11 անգամ՝ ԽՍՀՄ չեմպիոն: Հիմա նա քաղխորհրդի գործկոմի ժողկրթության վարչության օլիմպիական հերթափոխի մարմնամարզության մասնագիտացված մարզադպրոցի տնօրենն է:

– Պարոն Ազարյան, ե՞րբ եւ ինչպե՞ս դարձաք մարզադպրոցի տնօրեն:

– 1964 թ. թողնելով մեծ սպորտը, Երեւանի համալիր մարզադպրոցում անցա մարզչական աշխատանքի: Դպրոցը ներառում էր մարմնամարզությունը, թեթեւ աթլետիկան, ծանրամարտը եւ այլ մարզաձեւեր: Ինձ առաջարկեցին ստանձնել դպրոցի տնօրենի պաշտոնը: Ես հարցը դրեցի այսպես. պիտի ստեղծել մարմնամարզության մասնագիտացված դպրոց: Այդ թվականից էլ այն դարձավ օլիմպիական հերթափոխի մարմնամարզության դպրոց: Աշխարհում ճանաչված է, ամենուրեք գիտեն մեր արդյունքների ու հաջողությունների մասին:

– Խնդրում եմ պատմեք դրանց մասին:

– Ունենք 40 խումբ, որտեղ պարապում են ավելի քան 400 մանուկներ, պատանիներ ու աղջիկներ: Իր գոյության 28 տարվա ընթացքում դպրոցը պատրաստել է շուրջ 5 հազար կարգային մարմնամարզիկ, 100-ից ավելի առաջին կարգայիններ, սպորտի վարպետներ ու վարպետության թեկնածուներ, սպորտի վաստակավոր եւ միջազգային կարգի վարպետներ: Մարզադպրոցի սաները դարձել են օլիմպիական խաղերի, աշխարհի եւ Եվրոպայի չեմպիոններ, նախկին Միության մի քանի տասնյակ եւ միջազգային մրցումների հաղթող ու մրցանակակիր: Արթուր Հակոբյանը աշխարհի եռակի չեմպիոն է, 80 թվականի օլիմպիական խաղերի հաղթող: Տղաս՝ Էդվարդ Ազարյանը, որը կատարել է օղակների վրա իմ խաչերի բոլոր տարբերը, օլիմպիական խաղերի եւ աշխարհի չեմպիոն է: Էդվարդ Գեւորգյանը նախկին ԽՍՀՄ չեմպիոն է: Վարդան Մովսիսյանը Միության հավաքական թիմի կազմում էր, հիմա ԱՊՀ հավաքականի անդամ է: Անտարակույս, նոր հաջողություններ կունենայինք, եթե մասնակցեինք վերջերս Բարսելոնում տեղի ունեցած օլիմպիական խաղերին:

– Ինչպես նկատում ենք, ԱՊՀ հավաքականի ղեկավարները սուբյեկտիվ վերաբերմունք են դրսեւորում միջազգային մրցումներին մասնակցելու համար մարզիկներ ընտրելիս:

– Բարսելոնի օլիմպիական խաղերից հետո մենք անկախացել ենք Մոսկվայի մարզական մարմիններից եւ պետք է ինքնուրույն մասնակցենք մարմնամարզության միջազգային մրցումներին: Եվրոպայի եւ աշխարհի առաջնություններում մեր թիմը պիտի գրավի առնվազն 12-րդ տեղը, որպեսզի թույլ տան մասնակցել օլիմպիական խաղերին: Համոզված եմ, որ դա մեզ կհաջողվի:

– Հավանաբար ունեք նաեւ լուծման կարոտ խնդիրներ:

– Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական ու քաղաքական արդի ծանր պայմաններում մեր դպրոցը եւս հայտնվել է տնտեսական ծանր վիճակում: Վերադաս մարմինները չեն ֆինանսավորում տնտեսական հոգսեր հոգալու, նորոգման հարցերը լուծելու, գույք ու հանդերձանք ձեռք բերելու, մրցումներին մասնակցելու եւ այլ ծախսեր կատարելու համար: Դպրոցն այսքան անմխիթար վիճակում չէր լինի, եթե զինվորական ստորաբաժանումը չզբաղեցներ շենքը: Այստեղ 400 զինվոր էր ապրում: Մեզ չէին թողնում դահլիճ մտնել: Ինչքան գույք ունեինք, ջարդեցին, պատերը քանդեցին: Դա 89 թվականին էր, եկել էին ղարաբաղյան շարժման կապակցությամբ: Չենք կարողանում նույնիսկ ավել, պարկ առնել տեխնիկական աշխատողների համար: Ջեռուցման համակարգն անցած ձմեռ պայթեց, իսկ նորոգման գումարներ չունեինք: Սարսափելի վիճակում էինք: Մեր ծնողներից ոմանք որոշ գումար էին տվել, վճարեցինք վարպետներին, եկան նորոգեցին, սակայն համոզված չենք, որ տաք ջուր կտան: Մեծ խնդիր է մագնեզիումի փոշի ճարելը, այն քսում են ձեռնափերին պտտաձողի վրա վարժություններ կատարելիս: Առաջ Գերմանիան տալիս էր Մոսկվային, Մոսկվան՝ մեզ: Հիմա վալյուտա չկա գնելու համար:

– Իսկ ի՞նչ եք անում դպրոցի առաջ ծառացած խնդիրները լուծելու համար:

– Մարմնամարզությունը սպորտի այն ձեւերից է, որ չես կարող կարճ ժամանակում արդյունքի հասնել: Որպեսզի գործերը նորմալ ընթանան, մեկնումեկը պետք է մեզ հովանավորի: Դա հիմա ընդունված է: Ես էլ եմ փորձում հովանավորներ գտնել: Այդ հույսով դիմեցի «Գթություն»-ի տնօրեն Խաչիկ Ստամբուլցյանին: Գաղտնիք չէ, որ մարմնամարզության գալիս են վատ ապրող ընտանիքների երեխաները, որոնք թերասնվում են, ապրում են քաղաքի ծայրամասերում, մի քանի տրանսպորտ են փոխում, օրական մոտ 6 ռուբլի ծախսում՝ դպրոց գալու եւ տուն գնալու համար: Խոստացավ օգնել, պաշտոնական գրություն պահանջեց: Ուղարկեցի, բայց նրա ենթակաները մերժեցին, ստիպված երկրորդ անգամ եմ ուղարկում: Բանկում հաշիվ համար ենք բացել: Ծնողներին էլ եմ խնդրել ֆինանսապես օգնել դպրոցին: Երկու ավտոձեռնարկություն խոստացել են որոշ գումար փոխանցել: Ճիշտն ասած, հույսս «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրական միավորման տնօրեն Կարեն Դեմիրճյանի վրա է: Շատերին է հովանավորել, գուցե մեր դպրոցին էլ օգնի: Չպետք է մոռանալ, որ հոգեպես ամուր, ֆիզիկապես առողջ մատաղ սերունդ դաստիարակելու համար մարմնամարզությունն անփոխարինելի մարզաձեւ է: Այն, իրոք, համապետական, համաժողովրդական հոգածություն է պահանջում…

Զրույցը վարեց ԱՐՏԱՎԱԶԴ ՍԱՔԱՆՅԱՆԸ

Բաժինը վարում է Մուշեղ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Հոկտեմբեր 9. Բիշքեկի գագաթաժողով

Ակաեւ. Տնտեսական համագործակցությունն ավելի արդյունավետ

Ղրղզստանի նախագահ Ասկար Ակաեւը գտնում է, թե Բիշքեկում հոկտեմբերի 9-ին կայանալիք խորհրդակցությունում կքննարկվեն չորս առավել կարեւոր հարցեր. ԱՊՀ միասնական դրամական համակարգի, համաձայնեցված դրամավարկային եւ վալյուտային քաղաքականության, ԱՊՀ անդամ-երկրների տնտեսական օրենսդրության մերձեցման եւ հանրակցության տնտեսական դատարանի կազմավորման ընթացքի մասին: Երեկ ելույթ ունենալով մամուլի ասուլիսում, նա նշեց, թե այդ հարցերի լուծումը *«մեր տնտեսական համագործակցությունը կդարձնի ավելի արդյունավետ»*:

Ռազմական խնդիրներից Ա. Ակաեւն առանձնացրեց ռազմական անվտանգության հարցը: Նա նշեց, թե հարցի վերջին տարբերակը *«ընդունելի է կոլեկտիվ անվտանգության պայմանագրին ստորագրած գրեթե բոլոր երկրների համար»*:

Ա. Ակաեւը հայտնեց, թե Դուշանբեի խնդրանքով հանրակցության երկրների ղեկավարները հոկտեմբերի 9-ին կքննարկեն Տաջիկստանում իրադրության կարգավորման հարցը: Միեւնույն ժամանակ նա կասկած հայտնեց, թե ԱՊՀ ուժերով հնարավոր է դա իրագործել:

Մոտակա տարիներին, գտնում է նախագահը, ազգամիջյան խնդիրների կարգավորման մեխանիզմ դժվար թե մշակվի, քանի որ ԱՊՀ անդամ-երկրների միջեւ *«բավարար վստահություն չկա»*:

Թուրքմենստան. Կարծր դիրք Նիյազովը չի մեկնում Բիշքեկ

Թուրքմենստանը մերժում է *«կենտրոնացված կառուցվածքները վերակենդանացնելու»* եւ ԱՊՀ-ին *«կոշտ կառուցվածքային բնույթ»* հաղորդելու փորձերը: Այդ մասին հոկտեմբերի 5-ին Աշխաբադում կայացած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց հանրապետության արտաքին գործերի փոխնախարար Բորիս Շիխմուրադովը: Նրա խոսքերով, Թուրքմենստանը *«ձգտում է երկկողմանի հարաբերությունների հաստատման վրա եւ դրանում է տեսնում հաջողության երաշխիքը»*: Նա նշեց, որ որեւէ խնդիր քննարկելու Թուրքմենստանի մերժումը չի նշանակում հեռացում եւ մեկուսացում, այլ երկկողմանի հարաբերությունների հիման վրա այդ հարցերը լուծելու ցանկություն:

Բազմակողմանի համաձայնագրերի շրջանակներն անդամ-երկրների կոլեկտիվ պարտականություններով եւ պատասխանատվությամբ կլինեն *«անորոշ, վնասակար, վերահսկող տարրեր»*, հայտարարեց Թուրքմենստանի արտգործնախարարի տեղակալը:

Իր հերթին, Թուրքմենստանի նախագահ Սափարմուրադ Նիյազովը հայտնել է, թե *«որոշել է չթռչել Բիշքեկ»*, քանի որ Աշխաբադում ինքն անհետաձգելի գործեր ունի: Նա այդ մասին հայտնեց երեքշաբթի օրը Ռուսաստանում Կանադայի դեսպան Մայքլ Բելլի հետ հանդիպման ժամանակ:

Ս. Նիյազովի մամուլի ծառայությունում հայտնեցին, թե Բիշքեկի հանդիպման ժամանակ հանրապետության պատվիրակությունը կգլխավորի խորհրդարանի նախագահ Սախաթ Մուրադովը:

Սնեգուր. Կոշտ միության վտանգ

Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը գտնում է, որ Բիշքեկի հանդիպումից հետո կարող է ստեղծվել պետությունների կորիզ, որոնք կընդունեն ավելի կոշտ դիրքորոշում, քան ներկա ԱՊՀ-ը: Այդ մասին նա հայտարարեց Մոլդովայի հյուսիսային շրջանների տեղական վարչակազմի ղեկավարների հետ հանդիպման ժամանակ: Միրչա Սնեգուրը նշեց, որ Ղազախստանի նախագահի առաջարկությունների էությունը հանգեցնում է ավելի սերտ տնտեսական համագործակցությանը, եւ չնայած չի խոսվում քաղաքական համագործակցության մասին, այն ենթադրվում է:

Մոլդովայի ղեկավարը նշեց, որ հանրապետությունը ետ չի կանգնի հռչակված անկախությունից եւ կզարգացնի երկկողմանի հարաբերությունները ԱՊՀ շրջանակներում: ■

Միջնորդները մեկնեցին Տաջիկստան

Երեկ Տաջիկստան մեկնեց Հայաստանի, Ղազախստանի, Ուզբեկստանի եւ Ղրղզստանի նախագահների անձնական ներկայացուցիչներից կազմված պատվիրակությունը, որը գլխավորում է Ղրղզստանի փոխնախագահ Ֆելիքս Կուլովը:

Դուշանբե հասնելուց հետո Ֆ. Կուլովը լրագրողներին հայտնեց, թե մտադիր է ծանոթանալ քաղաքական իրադրությանը եւ անաչառ տեղեկատվություն հավաքել, որի մասին կզեկուցվի Բիշքեկի հանդիպման ժամանակ:

Ֆ. Կուլովը հայտնեց, թե պատվիրակությունը կլինի Կուլյաբի եւ Կուրգան-Տյուբեի մարզերում, որտեղ կհանդիպի զինված խմբավորումների, քաղաքական կուսակցությունների եւ շարժումների ներկայացուցիչների հետ: Հանդիպումների ընթացքում կքննարկվի հակամարտության գոտի խաղաղարար գումարտակ մտցնելու հնարավորությունը:

Ղրղզստանի միջնորդական առաքելությունը, նշեց Ֆ. Կուլովը, իրականացվում է Տաջիկստանի կառավարության եւ Գերագույն խորհրդի նախագահ Աքբարշո Իսկանդարովի խնդրանքով: ■

Ռուսաստանը 4 գումարտակ է ուղարկում Տաջիկստան

Տաջիկստանում տեղակայված ռուսական բանակի 201-րդ դիվիզիային օգնության է ուղարկվել չորս գումարտակ՝ այդ դիվիզիայի դուրս բերումը ապահովելու համար: Այդ մասին հայտնեց Ռուսաստանի Դաշնության նախագահ Բորիս Ելցինը, հանդես գալով Գերագույն խորհրդում: Նա ընդգծեց, թե *«այլապես դիվիզիան հնարավոր չի լինի դուրս բերել»*: ■

Լուրերի Հոսք

Պետական դոտացիա թերթերին

Ղազախստանի վարչապետ Սերգեյ Տերեշչենկոն, որը մասնակցում է Ասիայում զանգվածային լրատվության անկախ միջոցներին աջակցելու միջազգային սեմինարի աշխատանքներին, գտնում է, թե հանրապետության ղեկավարությունը պետք է շարունակի ֆինանսավորել կառավարական թերթերը: «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում նա ընդգծեց, թե «կառավարությունը պետք է պաշտպանվելու հնարավորություն ունենա»: Ս. Տերեշչենկոն նշեց, որ պետական կառույցները ներկայումս չեն խոչընդոտում անկախ մամուլի զարգացմանը, սակայն շուկային կդիմանան միայն այն թերթերը, որոնք ժողովրդականություն են վայելում: ■

Թափանցիկ սահման

Երեկ տաջիկ-աֆղանական սահմանում կրկին զինված ընդհարում է եղել սահմանապահների եւ երեք խախտողների միջեւ: Ռուսական սահմանապահ զորքերի մամուլի գրասենյակի տվյալներով, նրանցից մեկն սպանվել է, երկուսը ներխուժել են Տաջիկստանի տարածք: ■

Միջթուրքական լեզու

Ուզբեկ գիտնական, փիլիսոփայության դոկտոր Բախտիար Քարիմովը թուրքալեզու ժողովուրդների համար ստեղծել է արհեստական լեզու՝ «օրթաքյուրք»: Նրա կարծիքով, այդ լեզուն կնպաստի թուրքալեզու ժողովուրդների մերձեցմանը: Օրթաքյուրքի հիմքում ուզբեկերեն, ադրբեջաներեն, թաթարերեն, ղազախերեն եւ թուրքերեն լեզուներն են: ■

Քլինթոնի գլխին հոգսեր

Մ. Նահանգների դաշնակցային ոստիկանությունը (FBI) ներկայումս հետաքննության տակ է առել նախագահական թեկնածու Բիլ Քլինթոնի անձնագրի թղթածրարը, որտեղից պակասել են բազմաթիվ փաստաթղթեր: Իշխանությունները ոստիկանությանը հանձնարարել են ստուգել, թե արդյոք դեմոկրատ թեկնածուի թղթածրարից այդ տվյալները չե՞ն գողացվել որոշակի նպատակներով: ■

1 դոլլարը 342 ռուբլի

Մոսկվայի միջբանկային վալյուտային բորսայում երեքշաբթի օրը կայացած սակարկության ժամանակ 1 դոլլարը կազմել է 342 ռուբլի: Վաճառվել է 62 մլն. 480 հազար դոլլար: Նախնական պահանջարկը եղել է 78 մլն. 340 հազար, առաջարկը՝ 47 մլն. 290 հազար: Նախորդ սակարկության ժամանակ 1 դոլլարն արժեր 309 ռուբլի: ■

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարքի», «Նոյյան տապանի» եւ մեր թղթակիցների

Ռաշիդ ալ-Սոլհ. Ես այլեւս Կարապետ չեմ, այլ Անդրանիկ

Լիբանանի վարչապետ Ռաշիդ ալ-Սոլհը Լիբանանի խորհրդարանական ընտրությունների ժամանակ դաշնակցեց Բեյրութի հայ թեկնածուների հետ:

Ինչպես հայտնի է, հայերի քվեները կարող են գերակշռել յուրաքանչյուր ցուցակի հաղթանակը, քանի որ դրանք կազմում են ավելի քան հինգ հազար ձայն:

Սակայն, հայ քվեարկողները շատ քիչ տոկոսով մասնակցեցին ընտրություններին, որը հանգեցրեց վարչապետ ալ-Սոլհի ցուցակի ձախողմանը բացառյալ իրենը՝ վարչապետը, որն այս արդյունքի վերաբերյալ՝ կատակելով ասաց. *«Այսուհետեւ փոխելու եմ իմ անունը եւ «ստից» անուն չեմ ուզում: Ես, այսուհետեւ Կարապետ չեմ, այլ Անդրանիկ»*: ■

Արծվաշենի պատանդները հանձնվեցին հողին

Երեկ Երեւանում վերջին հրաժեշտը տվեցին ինքնապաշտպանության 12 մարտիկների, որոնք անհայտ կորել էին օգոստոսի սկզբին, երբ ադրբեջանական բանակը բռնազավթել էր Արծվաշեն գյուղը: Ինչպես հաղորդեցին «Սնարք»-ի թղթակցին հանրապետության պաշտպանության նախարարությունում, Մոսկվայի արձանագրության համաձայն, հոկտեմբերի սկզբին հայ-ադրբեջանական սահմանում տեղի է ունեցել դիակների փոխանակում: Հայաստանի զինված ուժերի Վանաձորի գնդի 12 մարտիկների դիակները փոխանակվել են ադրբեջանական բանակի զինվորների 8 դիակների հետ:

Դիտորդների կարծիքով, դիակների փոխանակման մասին պայմանավորվածությունն այսօր գործնականապես Մոսկվայի արձանագրության միակ գործող կետն է: ■

Թուրքական ականակիրը գնդակոծվեց ամերիկյան ավիակրի կողմից

Զոհվել է թուրք նավապետը

Մենք հաղորդել էինք թուրքական նավի հետ Էգեյան ծովում տեղի ունեցած դժբախտ պատահարի մասին: Հայտնում ենք որոշ մանրամասներ:

5 մարդ զոհվեցին եւ 15-ը վիրավորվեցին, երբ թուրքական «Մուավենետ» ականակրի վրա մի հրթիռ արձակվեց ամերիկյան «Սարատոգա» ավիակրից: Զոհվածների թվում է թուրքական նավի նավապետ Կ. Ղունգարը:

Թուրքիայի զինված ուժերի պաշտոնական հայտարարության մեջ պատահարի մեղքը դրվում է Միացյալ Նահանգների վրա: ՆԱՏՕ-ի հարավային թեւի հրամանատարությունն այդքան խիստ չէ եւ առաջարկում է սպասել հետաքննչական հանձնաժողովի եզրակացությանը:

Միջադեպը տեղի ունեցավ գիշերը, Էգեյան ծովում, Իզմիրից 80 կմ հեռավորության վրա: Այստեղ էր անցկացվում ՆԱՏՕ-ի «Դիսփլեյ դետերմինեյշն-92» ամենամյա զինավարժությունների փուլերից մեկը, որին մասնակցում էին ՆԱՏՕ-ի 16 անդամ-երկրներից 12-ը, որոնք Միջերկրական ծով էին ուղարկել 50 նավ եւ սուզանավ: Հրթիռային գրոհի պահին ամերիկյան ավիակիր «Սարատոգան» գտնվում էր «Մուավենետ»-ից երեք ծովային մղոն հեռավորության վրա: Ավիակրի հակաօդային համալիրը «Սիսփերոու» հրթիռների միջոցով մի պլանավորված համազարկ տվեց: Հրթիռներից առնվազն մեկն անհայտ պատճառով փոխեց հետագիծը եւ պայթեց թուրքական ականակրի նավապետի կամրջակի մոտ: Բռնկված հրդեհը հաջողվեց արագ հանգցնել, իսկ մոտակայքում գտնվող նավերն անձնակազմին անհրաժեշտ օգնություն ցուցաբերեցին:

Հենվելով ՆԱՏՕ-ի աղբյուրների վրա, *Ռոյթըր* գործակալությունը հաղորդում է, որ վերջին տարիների ընթացքում ահազանգեր են եղել հնացած նավերի անորակ սպառազինման եւ կապի միջոցների մասին, որոնք կենտրոնացած են ՆԱՏՕ-ի հարավային թեւում: Այսպիսով, «Սարատոգան» ԱՄՆ-ի հնագույն ավիակիրներից մեկն է, որը ծով է իջեցվել 1956 թվականին: «Մուավենետը» նույնպես ամերիկյան նավարանի արտադրանք է, սակայն 1944 թվականի: ■

«Արամ Խաչատրյան» Մեծ Համերգասրահ
68-ՐԴ ՀԱՄԵՐԳԱՇՐՋԱՆ
4485–4486 Հայոց Թվական
Հայաստանի Ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ
Գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր՝
ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՎՈՐՅԱՆ
Համերգաշրջանի հովանավորն է Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միությունը
9 հոկտեմբեր
ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՕՐՎԱՆ
Կառլ Մարիա Վեբեր.
«Պարի հրավեր»
Գագիկ Հովունց.
Կոնցերտ ջութակի եւ նվագախմբի համար
(Արտաշես Մկրտչյան)
Ռիխարդ Շտրաուս.
Սիմֆոնիա պոեմ՝ «Հերոսի կյանքը»
Դիրիժոր՝ Լորիս Ճգնավորյան
Սկիզբը՝ ժամը 19.30-ին:
Տոմսերը վաճառվում են «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահի տոմսարկղում, ամեն օր ժամը 11–18-ը:

ԵՐՔԱՂԽՈՐՀՐԴԻ ԳՈՐԾԿՈՄԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՉՅԱ ՂԱՓԼԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Սեպտեմբերի 19-ին 25-րդ Թատերաշրջանի բացում
Հոկտեմբեր 7
Հ. ՊԱՐՈՆՅԱՆ
Պաղտասար Աղբար
(Կատակերգություն 2 գործողությամբ)
Թատրոնի գեղարվեստական ղեկավար
ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ ԱՐՄԵՆ ԽԱՆԴԻԿՅԱՆ
Տոմսերը վաճառվում են, ընդունվում են կոլեկտիվ հայտեր, տոմսարկղը բաց է ամեն օր ժամը 10-ից 19-ը
Հեռախոս՝ 52-47-23
Ներկայացումների սկիզբը՝ ժամը 18:30-ին

Ազգ
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Գլխաւոր խմբագիր ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Խմբագիր ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն
Apple® Macintosh® համակարգչային շարուածքը «Ազգ» թերթի

Azg Daily, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Editor H. AVEDIKIAN
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան 23, Արշակունյաց 2
Գրանցման թիւ 65
Տպաքանակ 20 000
Ստորագրուած է տպագրութեան 6.10.1992
Դասիչ 69149
Պատուէր 1557

digitised by A.R.A.R.@